

MONTA TIETÄ RADIOJUONTAJAKSI

Juontajien koulutustaustat suurilla suomenkielisillä radiokanavilla

Anna Mäki-Maukola

Opinnäytetyö, syksy 2005

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Turun yksikkö

Viestinnän koulutusohjelma

Medianomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Anna Mäki-Maukola. Monta tietä radiojuontajaksi – Juontajien koulutustaustat suurilla suomenkielisillä radiokanavilla. Turku, syksy 2005, 46 s., 1 liite.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Turun yksikkö, viestinnän koulutusohjelma, medianomi (AMK).

Opinnäytetyöni tarkoitus on selvittää, kuinka suurella osalla suomenkielisten valtakunnallisten ja puolivaltakunnallisten radiokanavien juontajista on radio- tai viestintäalan koulutusta. Tutkielmassa pohditaan myös sitä, miten paljon radiojuontajat arvostavat koulutusta ja kokevatko he siitä olevan hyötyä työssään. Työssä käydään läpi radioalan muutoksia ja viimeaikaista kehitystä. Aluksi tarkastellaan toimittajan työnkuvan muutoksia sekä nykyisiä toimittajakoulutuksen haasteita.

Tutkielman aineisto on kerätty kvantitatiivisella eli määrällisellä tutkimusmenetelmällä lähettämällä sähköpostilla kyselylomake 100 radiojuontajalle, jotka työskentelivät radiossa kyselyn toteuttamisen aikaan kesällä 2005. Tutkimuksessa ovat mukana kaikki 14 suomenkielistä valtakunnallista ja puolivaltakunnallista radiokanavaa. Tutkimustulokset perustuvat 57 radiojuontajan vastauksiin. Lisäksi aineistona on käytetty alan kirjallisuutta sekä haastatteluja.

Tutkielman tuloksista ilmeni, että radiojuontajien enemmistö oli opiskellut radioalaa. Suurimmalla osalla radiokoulutus oli hankittu kansanopistosta. Tuloksista selvisi myös, että joka kolmas kyselyyn vastannut radiojuontaja oli toiveammatissaan ja että naisilla oli jonkin verran enemmän radiokoulutusta kuin miehillä.

Tulosten pohjalta voidaan tehdä johtopäätös, että radiojuontajat suhtautuvat alan koulutuksen tarpeellisuuteen varsin monella eri tavalla. Osa ei koe koulutusta tärkeäksi, osan mielestä juontaja tarvitsee sekä koulutusta että luontaista kykyä työhönsä, ja osan mukaan koulutus antaa merkittävän perustan radiojuontajan ammattiin.

Asiasanat: radio, juontajat, koulutus, kyselytutkimus

ABSTRACT

Anna Mäki-Maukola. Many Ways to Become a Radio Presenter – The Educational Backgrounds of Radio Presenters on Large Finnish Radio Channels. Turku, Autumn 2005, Language: Finnish, 46 p., 1 appendix.

Diaconia Polytechnic, Turku Unit, Degree Programme in Communication and Media Arts, Media Artist.

The aim of this study is to find out how many of the radio presenters working on the Finnish nationwide and semi-nationwide radio channels have studied radio work or communication and media. The dissertation also shows how much radio presenters value media studies and if they feel that the studies are useful in their everyday work. This study covers some of the essential changes which have taken place in radio and also the recent development in this media branch. At first, the dissertation looks at the changes of the editors' profession and then the current challenges for editors and their education.

The material for this dissertation was gathered by using quantitative method. A questionnaire was sent by electronic mail to a hundred radio presenters who were working on different radio channels in 2005. The study includes all fourteen Finnish nationwide and semi-nationwide radio channels. The results are based on the answers of the 57 presenters who answered the questionnaire. In addition, the data consists of literature on the subject and some interviews of experts.

The main result of the research was that the majority of radio presenters had studied radio work. Most of the educated presenters had studied in folk high schools. The results also indicated that a third of the presenters thought that they were in their ideal profession and that women were slightly more educated than men.

In conclusion, radio presenters have different attitudes towards the necessity of media studies in their profession. Some of them do not value education, some of them think that presenters need both education and natural talent in their work and some of them emphasize the importance of proper education.

Keywords: Radio, Radio Presenter, Education, Questionnaire

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	TOIMITTAJAN AMMATIN KEHITYS	7
	2.1 Toimittajan työnkuva	7
	2.2 Toimittajakoulutus	8
3	RADION LUONTEEN MUUTOS MEDIANA	13
	3.1 Radiojuontaminen	13
	3.2 Radiokentän taustaa ja uudistuksia	15
	3.3 Musiikin rooli radiossa	18
4	KYSELY RADIOJUONTAJILLE	21
	4.1 Tutkimuskysymykset ja -menetelmä	21
	4.2 Tutkimuksen kohderyhmä ja vastaajat	22
5	RADIOJUONTAJIEN KOULUTUSTAUSTAT	24
	5.1 Koulutus	24
	5.2 Koulutuksen hyödyllisyys	34
6	PÄÄTELMIÄ KYSELYTUTKIMUKSEN POHJALTA	40
	LÄHTEET	43
	LIITTEET	
	LIITE 1: Kyselylomake radiojuontajille	47

1 JOHDANTO

Radio on merkittävä media. Se tavoittaa päivittäin 80 prosenttia suomalaisista (Yleisradio 2004). Radiojuontajat ovat keskeisessä osassa kanavien päivittäisessä ohjelmatarjonnassa. Juontajia ja juontotyylejä on monenlaisia, ja yhden mielestä hyvä juontaja on toiselle epämiellyttävää kuunneltavaa. Kun itse kuuntelen radiota, mietin usein, millaisia erilaisia taustoja radiojuontajilla mahtaa olla. Minua kiinnostaa, miten juontajat ovat päätyneet juontajiksi, ovatko he opiskelleet radiotyötä tai viestintäalaa ja kuinka kauan he ovat työskennelleet juontajina.

Päättötyöni tavoite on selvittää, kuinka monella suomenkielisten valtakunnallisten ja puolivaltakunnallisten radiokanavien juontajista on koulutusta työhönsä. Tutkin kohderyhmään kuuluvien juontajien opiskelu-, koulutus- ja työtaustoja, ja otan selville, miten he ovat päätyneet radioon töihin. Itselläni oli sellainen ennakkoletus, että monella tällä hetkellä radiossa työskentelevällä juontajalla ei olisi alan koulutusta. Tunnettujen henkilöiden ja muilta aloilta radioon töihin siirtyminen tuntuu olevan jonkinlainen muoti-ilmiö, joka on vahvistanut mielikuvaani siitä, että koulutus on jäänyt yhä pienempään rooliin. Tutkimusaihe heräsi näin ollen omasta olettamuksestani, että monilla juontajilla ei olisi koulutusta työhön, jota he tekevät.

Tutkielmani pohjana käytän kyselyä, jonka olen tehnyt suomenkielisten valtakunnallisten ja puolivaltakunnallisten radiokanavien juontajille. Mukana on 14 kanavaa, joiden juontajat valaisevat taustojaan ja juontokokemuksiaan.

Päättötyössäni tarkastelen ennen tutkimusaineiston analysointia suomalaisten toimittajien tämänhetkistä työnkuvaa ja heidän ammattinsa ja koulutuksensa uusia haasteita. Viestintäalalla muun muassa digitalisoituminen ja nopeuden vaatimus vaikuttavat voimakkaasti toimitustyöhön. Lisäksi käsittelen sitä, millaisia muutoksia suomalainen radio on välineenä kohdannut viime vuosikymmenien kuluessa. Radiojuontajan rooli radiokentässä on muuttunut näiden muutosten mukana.

Yleisradio tarkensi viimeksi radiokanaviensa profiileja radiouudistuksen yhteydessä 13.1.2003. Kanavauudistuksen syitä olivat muun muassa muuttunut kilpailutilanne sekä tekniikan kehittyminen. Radiokanavat – etenkin kaupalliset musiikkiformaattikanavat – ovat yhdenmukaistuneet viime aikoina ja kuulostavat varsin samankaltaisilta. Radiojuontajan tulisikin kaiketi pystyä olemaan luotettava, ainutlaatuinen ystävä, jonka kuulija tunnistaa melko yksipuolisesta tarjonnasta ja jonka vuoksi kuulija haluaa kuunnella juuri tiettyä kanavaa.

Opinnäytetyöni aihe on mielenkiintoinen myös siksi, että radiojuontamista ei käsittäkseni ole Suomessa paljon tutkittu. Yliopistojen journalismin ja viestinnän tutkimuksissa radiota paljon suositumpia tutkimuskohteita tuntuvat olevan muun muassa televisio, Internet, elokuvat, sanomalehdet ja kännykät. Radiotutkimuksessa taas juontamista kiinnostavampia aiheita ovat esimerkiksi radioyleisöt, erilaiset formaatit ja yleisradiotoiminta. Olen saanut kannustavaa palautetta, kun olen keskustellut tutkimusaiheestani eri ihmisten, muun muassa haastateltavieni, kanssa. Näin ollen pidän tutkielmaani sekä tarpeellisena että kiinnostavana.

Päättötyöni tuoteosa on opetuspaketti radiojuontamisesta. Kokosin olennaista tietoa radiojuontajaksi haluaville ja pidin materiaalin pohjalta kaksipäiväisen luentokokonaisuuden kansanopiston radiotyön linjan opiskelijoille.

2 TOIMITTAJAN AMMATIN KEHITYS

2.1 Toimittajan työnkuva

Toimittajien työkenttä on jo pitkään ollut murrosvaiheessa, eivätkä toimittajat tyydy enää pelkästään passiiviseksi yhteiskunnan kuvaajiksi. Etenkin nuoret, koulutetut ja suurten kaupunkien toimittajat ovat ottaneet entistä aktiivisemmän roolin journalismissa, eikä tarkkailijan rooli enää riitä. Multimedian ja verkkojulkaisujen vaikutusta toimitustyöhön on analysoitu 1980-luvulta lähtien, ja on mietitty, päteekö digitaaliaikana enää sama lahjakkuus, joka ennen nosti toimittajan huipulle. Moni journalisti on kuitenkin sitä mieltä, että tässä suhteessa ei ole tapahtunut olennaista muutosta, vaan kyse on lopulta pelkästään työvälineistä. Toimittaja on aina joutunut kohtaamaan uuden todellisuuden, ja nyt tekniikan kehittymisen myötä kysytään kenties vain uudenlaista nopeutta. (Salminen 1998, 14–15.) Toimitustyön välineiden muuttuminen ei sinänsä vaikuta hyvän toimittajan perusominaisuuksiin.

Perinteisten medioiden eräs uusi piirre on vuorovaikutteisuuden kasvu. Toimenkuvat ovat laajentuneet ja yleisösuhde muuttunut. Toimittajien täytyy osata käyttää tekstiä, ääntä, valokuvaa, grafiikkaa ja liikkuvaa kuvaa toistensa yhteydessä. Tekniikan ansiosta toimitustyö ei ole enää sidottu aikaan tai paikkaan. Journalismi on myös viihteellistynyt, ja aikaisempi vakava raportointi on useissa medioissa muuttunut hauskaksi keskusteluksi. Toimittajatkin tarjoavat nykyään elämyksiä. (Salminen 1998, 15–17.)

Radiotoimittajien työnkuvaan on viime vuosina vaikuttanut radioiden tuotantotavan muutos. Toimittajien oma tekninen osaaminen on ohjelman tekemisessä korostunut, minkä lisäksi heidän vastuullaan on myös ohjelman valmistelu- ja esityöt. Uusi toimenkuva koostuu äänitarkkailijan, tuottajan ja toimittajan yhdistetyistä tehtävistä. Tähän uuteen tapaan liittyy myös entistä enemmän niin kutsuttua itsekäyttöisyyttä, joka tarkoittaa sitä, että ohjelman toimittaja hoitaa kaikki

ohjelman tekemiseen, tuottamiseen ja lähettämiseen liittyvät seikat itse. (Nukari & Ruohomaa 1997, 104–105.)

2.2 Toimittajakoulutus

Journalismin ja toimittajan ammatin kehitys on lähtenyt liikkeelle sanomalehdistön kehittymisestä ja levinnyt sitä kautta kaikkiin muihin viestimiin. Sanomalehdistön alkuaikoina suomalaiset toimittajat olivat oppineita. Lehdistön laajentuessa toimittajien koulutustaso aleni, sillä toimitusten kasvaessa ja toimittajien palkkojen pysyessä alhaisina ei ollut enää helppo saada oppineita toimittajia. 1800-luvun toimittaja oli tavallisesti maisteri tai muu oppinut, mutta 1900-luvun alkupuolella ja vielä sen jälkeenkin perusjournalisti oli jättänyt kesken yliopisto- tai lukio-opintonsa. Lehtityö opittiin enimmäkseen käytännössä, ja useimmat toimittajat enemmänkin päätyivät kuin hakeutuivat alalle. Työnantajat eivät pitäneet sanomalehtitutkintoa suurena meriittinä. (Tommila & Salokangas 1998, 199.)

Toimittajien määrä lähes kolminkertaistui 1950-luvulta 1970-luvulle tultaessa (Tommila & Salokangas 1998, 271). 1990-luvulla työttömien toimittajien määrä lisääntyi, ja samalla kasvoi ilman vakituista työsuhdetta olevien freelancerien määrä. Monelle tällainen vapaa toimittajuus on ollut ainoa mahdollinen tapa harjoittaa journalistin ammattia, kun taas nuoremmassa ikäluokassa on paljon journalisteja, jotka eivät edes halua pysyvää työsuhdetta. (Tommila & Salokangas 1998, 319.) Salmisen (1998, 33) mukaan toimittajien työttömyyden uhka on 1990-luvun jälkeen ollut väistymässä. Suomessa graafisten ja sähköisten viestinten toimittajilla on korkea keski-ikä. Yksinomaan lehtialalta arvioidaan toimittajia poistuvan eläkkeelle 1 500 eli noin puolet vuoteen 2010 mennessä. Tämä merkitsee lisääntyvää tarvetta myös koulutukselle. (Salminen 1998, 33.) Laurinolli (2005, 16) puolestaan on sitä mieltä, että viestintäalan tämänhetkinen ongelma on ylikoulutus, joka purkautuu lähivuosina nimenomaan kasvavina työttömyyslukuina. Yliopistoissa on noin 400 viestinnän aloituspaikkaa, ammattikorkeakouluissa 800 ja

toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa jopa 1 500 aloituspaikkaa. Joillakin linjoilla vain alle kolmasosa on saanut koulutustaan vastaavaa työtä. Tällaisia tutkintonimikkeitä ovat muun muassa media-assistentti ja ammattikorkeakouluissa medianomi. (Laurinoli 2005, 16.)

Salminen (1998, 28) mukaan journalistinen koulutus käynnistyi Suomessa 1920-luvulla, mutta vasta viime vuosikymmeninä se on päässyt nykyisiin mittoihinsa. Toimittajaksi pyrkiminen on ollut etenkin viime vuosina todella suosittua kaikissa länsimaissa. Alalle on yliopistotasosten journalistikoulujen lisäksi kehittynyt opistotasoisia kouluja ja kursseja. (Salminen 1998, 19.) Toimittajakoulutuksen perusta on monissa maissa käytännön harjoittelu. Ammattiin johtavat Pohjoismaissa sekä useissa muissa Euroopan maissa käytännössä lähinnä kolme tietä: oppisopimus tai sen kaltainen vapaa harjoittelu, opiskelu journalistikoulussa ja opiskelu yliopistossa. Opetuksen sisällöistä ei olla yksimielisiä, sillä joidenkin mielestä journalismi on yhtä paljon taidetta kuin tiedettä. Jotkut ovat sitä mieltä, että journalismi muistuttaa tieteistä eniten historiaa, ja käytäntö vastaan teoria - kiistely on jo vuosikymmeniä liittynyt toimittajakoulutukseen. (Salminen 1998, 28–31.)

Sähköisen viestinnän koulutustaustoista Suomessa ei ole olemassa kattavaa tutkimustietoa. 1990-luvulle asti julkista tutkintoon johtavaa koulutusta sähköisen viestinnän alalla annettiin vain yliopistotasolla. Toimittajien ammattipohja ei rakennu ainoastaan journalismikoulutusta saaneista, ja siten myös suurimmalla osalla radiotoimittajista ja -juontajista on taustanaan jokin muu kuin journalismikoulutus. Alalla on medianomin tai alan ammatillisen tutkinnon suorittaneita edelleen vähän koulutuksen nuoruuden vuoksi. (Hansén 2000, 92.)

Suomen Journalistiliiton vuoden 2003 tietojen mukaan liiton jäsenillä oli koulutusta seuraavanlaisesti (Marja Palmunen, henkilökohtainen tiedonanto 12.9.2005):

Journalistisen alan korkeakoulututkinto	16 %
Muu alan tutkinto, esimerkiksi medianomi	6 %
Muu korkeakoulututkinto	31 %
Muu ammatti- tai opistotutkinto	15 %
Keskeneräinen korkeakouluopinto	14 %
Ylioppilastutkinto	10 %
Muu koulutus	8 %
	<hr/>
	100 %

Näissä tiedoissa radiotyöntekijöitä, saati radiojuontajia, ei ole eroteltu muista viestintäalalla työskentelevistä. Tämän perusteella on siis vaikeaa tehdä tarkkoja johtopäätöksiä radiotoimittajien tai -juontajien koulutustaustoista. Lähes kolmasosalla Journalistiliiton jäsenistä on jokin muu kuin journalistisen alan korkeakoulututkinto. Näin ollen radiotoimittajien ja -juontajien joukossa voisi hyvinkin olla myös melko paljon jonkin alan korkeakoulututkinnon suorittaneita. Suunnilleen joka kuudennella journalistilla on alan korkeakoulututkinto. Kymmenesosa journalisteista tekee töitä ylioppilaspohjalta ja vain kuudella prosentilla on muu alan, esimerkiksi medianomin, tutkinto. Koulutustaso on kuitenkin nousemassa, sillä ylioppilaspohjainen toimittajakunta on jäämässä eläkkeelle, medianomeja valmistuu koko ajan lisää ja nykyään koulutus on melkein edellytys alan töiden saamiseen (Marja Palmunen, henkilökohtainen tiedonanto 12.9.2005).

Salmisen (1998, 32) mukaan useat toimittajakoulutuksen asiantuntijat ovat sitä mieltä, että toimittajan ammatti ei vaadi juurikaan teoriaa, vaan synnynnäisiä lahjoja. Tämän mukaan siis perinnölliset tekijät ja työharjoittelu tekevät mestareita, ja koulutus seuraa vasta jälkikäteen. Salmisen (1998, 32) mielestä huipputoimittajaksi pääsy vaatii erityistä lahjakkuutta, etenkin oivaltamisen ja ilmaisun nopeutta. Tampereen yliopiston ja Turun kauppakorkeakoulun toteuttaman Viestintäalan ammattikuvat ja koulutustarpeet -tutkimushankkeen väliraportin mukaan viestintäalan työnantajat ja asiantuntijat sitä vastoin ovat viestintäalan koulutukseen sitä tyytyväisempiä mitä korkeamman tason koulutuksesta on kyse. Lisäksi työnantajien edustajat pitävät yliopistoista valmistuneiden osaamistasoa hyvänä useammin kuin ammattikorkeakouluista

valmistuneiden tai toisen asteen ammatillisen koulutuksen suorittaneiden tasoa. (Raittila & Olin 2005, 73–74.) Suomessa on järjestetty korkeakoulutasoista toimittajakoulutusta jo vuodesta 1925 (Tampereen yliopisto 2005), mikä myös kertoo koulutuksen sekä tutkinnon suorittamisen arvostuksesta.

Helsingin Sanomien entisen päätoimittajan Simopekka Nortamon (1998, 207) mielestä paras journalistin koulutustausta koostuu akateemisista opinnoista, journalismin ammattiopetuksesta sekä käytännön työharjoittelusta oikeassa toimituksessa. Hänen mukaansa toimittajien mahdollisimman hyvä koulutus on tullut vuosi vuodelta tärkeämmäksi, mutta silti toimittajan työn pitäisi pysyä avoimena ammattina, johon voi hakeutua tai päätyä monia teitä ja monenlaisin koulutustaustoin. Silloin tällöin Suomessakin esitetty ajatus, että toimittajilta pitäisi voida vaatia joku tietty koulutus, on Nortamon (1998, 206) mukaan torjuttava ajatus kansanvallan ja sananvapauden näkökulmasta. Toimittajan työssä ei ainoa oikea koulutus olekaan toimittajakoulutus, vaan mikä tahansa koulutus, joka antaa valmiuksia yhteiskunnan hahmottamiseen ja maailmankuvan laajenemiseen, on eduksi toimittajan ammatissa. Esimerkiksi radio NRJ:n ohjelmapäällikön Kari Laakson (henkilökohtainen tiedonanto 30.8.2005) mielestä radiojuontajia ei ole reilua kategorisoida koulutuksen perusteella, mutta kouluttautuneilla on todennäköisesti muita enemmän henkistä pääomaa, rakennuspohjaa ja kurinalaisuutta. Lisäksi alan opintoja hankkineet tuntevat luonnollisesti välineensä perustavat, mahdollisuudet ja rajoitukset paremmin kuin jotain muuta opiskelleet.

Parhaasta mahdollisesta opetussisällöstä Suomessa ei Salmisen (1998, 255) mukaan ole vielä kunnolla keskusteltu. Useimmat ovat käytännön opetuksen ja kattavan yleissivistävän koulutuksen kannalla. Myös kielten opiskelu on saanut paljon kannatusta. (Salminen 1998, 255.) Toimittajan ideaalitutkintomallia ei löydy mistään, ainakaan vielä. Edellä esitettyä akateemisten opintojen ja ammattiopetuksen yhdistämistä on kuitenkin sovellettu eri yliopistoissa toimittajien peruskoulutuksessa ainakin Pohjoismaissa, Iso-Britanniassa, Saksassa ja Ranskassa. (Salminen 1998, 256.)

Suomalaiseen työelämään ja samalla viestintäkenttään vaikuttaa eläkkeelle jäämisen lisäksi lähivuosikymmeninä työelämässä mukana olevan työvoiman ikääntyminen. Tämä työvoima ei vielä poistu työmarkkinoilta, joten pelkkä nuorten kouluttautuneiden tulo työyhteisöihin ei riitä pitämään yllä tarvittavaa osaamista. Osaamisen lisäämisen pitäisikin tulevana vuosina kohdistua nimenomaan nykyiseen työvoimaan. Uudelleen koulutus ja elinikäinen oppiminen nousevat tärkeiksi tekijöiksi ammattitaidon varmistamisessa. (Hansén 2000, 366.)

3 RADION LUONTEEN MUUTOS MEDIANA

3.1 Radiojuontaminen

Päättötyössäni tarkastelen radiojuontajien työnkuvaa, heidän koulutustaan ja taustojaan. Työn kannalta olennainen käsite on radiojuontaminen. Periaatteessa radiojuontajia ovat kaikki radiossa säännöllisesti juontavat henkilöt, mutta radiojuontaminen on enemmän kuin vain puhumista radiossa. Käyn tässä läpi joitakin radiojuontamiseen ja radiojuontajiin yleisesti liitettyjä odotuksia ja piirteitä.

Virallisina radiopuhujina pidetyt kuuluttajat ovat lähes kokonaan hävinneet radiokanavilta, ainoastaan Yle Radio 1 käyttää enää radiokuuluttajia. Kuuluttajan tehtävä on perinteisesti ollut edustaa radiota, ja muodollista puhetta on totuttu pitämään kuuluttajille ominaisena. Radiojuontaja puolestaan ei koskaan ole anonyymi kuten kuuluttaja, minkä vuoksi juontajalla on kuuluttajaa enemmän tilaa omalle tyylilleen. (Anttikoski, Helenius, Korpinen, Penttinen & Röyskö 1986, 47–48.)

Metsätaloudessa juontamisella tarkoitetaan tukkien kuljettamista pienissä erissä ajotien varteen. Jutun tai lähetyksen juontaja puolestaan kuljettaa kuulijaa tilanteesta, tapahtumasta tai asiasta toiseen. Juontaja ikään kuin avaa kuulijalle uuden näyttämön toisensa jälkeen. Juontaja on ohjelman rakenneosana siirtymä. (Anttikoski ym. 1986, 47–48.) Ei ole yhdentekevää, mitä ja miten juontaja puhuu. Juonnon muoto ja sisältö ratkaisevat sen, ymmärtääkö kuulija kuulemansa. Jokaisen juonnon pitäisi sisältää draaman kaari alkuineen, keskikohtineen ja loppuineen. Juonto on tavallisesti tiivis siirtymärepliikki, jonka sisältö auttaa kuulijaa asennoitumaan myös tulossa olevaan (Anttikoski ym. 1986, 48).

Radiojuontamisessa tärkeää on juontajan kyky hallita juontotilannetta, luoda mielikuvia ja saada aidon vuoropuhelun kaltainen kontakti kuulijaan. Juontaja ei ole

vain neutraali henkilö, vaan hänen tulee välittää jotakin omasta persoonallisuudestaan (Impiö, Vartiainen & Wikki 2005). Radiojuontajan persoona ja persoona-käsite ovatkin alati keskustelua herättäviä aiheita radiojuontamisessa. Oksasen mukaan (1986, 49) suorissa lähetyksissä juontaja puhuu ”tyhjään” yleisölle, joka on eetterin takana. Tällöin kiinnostus kohdistuu siihen, kuunteleeko kuulija juontajaa hänen persoonansa vuoksi vai onko kuulija kiinnostunut enemmän siitä asiasta, josta ohjelmassa puhutaan. Tosielämässäkin on vain harvoja tilanteita, joissa henkilö haluaa olla ainoastaan persoonaton ääni.

Yksi syy siihen, miksi radiojuontamista ei pysty tekemään kuka tahansa, on se, että radiojuontajan pitää ymmärtää radiolle ominaiset piirteet ja hahmottaa, millainen radio on välineenä. Radiojuontamisessa on hallittava radionomainen kieli ja tiedettävä, millaisia sanoja ja lauseita kannattaa käyttää. Radiojuontajan pitäisi osata myös oikea äänenkäyttö. Luonteva ja selvä ääni yhdistettynä oikeaan hengitystapaan ovat juontajan perustyökaluja. Puheen rytmi, sopivat painotukset, tempovaihtelut ja tauot lisäävät juontojen luontevuutta. (Impiö ym. 2005.)

Juontaminen ei ole sitä, että juontaja vain menee studioon ja alkaa jutella, mitä mieleen tulee. Jokaisen lähetyksen ja juonnon pitäisi olla ainakin osittain suunniteltu etukäteen. Lähetyksen valmistelu on osa juontajan työtä. Radiojuontajan pitää tietää, kenelle hän tekee ohjelmaa, ja hänen täytyy pystyä asettumaan kuulijan asemaan. Juontotyössä on tärkeää ymmärtää oman radiokanavan tyyli ja tietää riittävästi alasta. (Kari Laakso, henkilökohtainen tiedonanto 30.8.2005.) Vaikka persoonallisuus, sanavalmius ja nopea tilanteiden hahmottaminen ovat radiojuontajan arvostettuja ominaisuuksia, eikä niitä opita vain opiskelulla, on juontajan silti hallittava vähintäänkin perusasiat siitä ympäristöstä, jossa hän tekee töitä. Tämän lisäksi persoonallisuuskin täytyy osata suhteuttaa itse lähetykseen.

3.2 Radiokentän taustaa ja uudistuksia

Suomalainen radiokenttä on kokenut suuria muutoksia viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana. Kanavia on tullut jatkuvasti lisää ja tietyille kohderyhmille suunnatut formaattiradiot hallitsevat radiomaisemaa. Etenkin nuorille kuuntelijoille suunnattu tarjonta on kasvanut merkittävästi, sillä 1980-luvun alkupuolella sitä oli vain joitakin tunteja viikossa. (Vanhatalo 2004.)

Yksityisen paikallisradiotoiminnan alkaminen vuonna 1985 mursi Yleisradion yksinoikeuden radiotoimintaan ja muutti koko Yleisradion toimintaympäristöä. Kuuntelijatutkimukset alkoivat osoittaa, että uudet kilpailijat veivät Yleisradiolta erityisesti nuoria kuuntelijoita. Tämän vuoksi Yleisradion oli pakko arvioida uudelleen radiotoimintaansa. (Viljakainen 2004, 170.) Uusi paikallisradiokulttuuri mainoksineen houkutteli nuorisoa. Myös paikallisradiojuontajat poikkesivat Yleisradion tutusta linjasta. Yleisradio joutui kilpailemaan kuuntelijoista. Rosenqvistin (2000) mukaan kaupalliset paikallisradiot palauttivat radion suosiota, koska ne olivat ihmisille läheisempiä kuin Yleisradio.

Yleisradio ryhtyi profiloimaan kanaviaan heti vuonna 1985. Yleisohjelman ja rinnakkaisohjelman tilalle tulivat radion 1- ja 2-verkko, joista 1-verkko muokattiin klassisen musiikin ja asiaohjelmien kanavaksi ja 2-verkko puolestaan kevyen musiikin, uutisten ja ajankohtaisohjelmien kanavaksi. (Viljakainen 2004, 170.)

Kilpailijoiden menestys oli kuitenkin niin suurta, että kahden kanavan profilointi ei riittänyt Yleisradiolle. Nuoret kuuntelijat olivat ottaneet kaupalliset paikallisradiot omikseen, ja keväällä 1990 15–24-vuotiaiden nuorten radion kuuntelusta 75 prosenttia oli kaupallisten asemien kuuntelua. Niinpä Yleisradio profiloiki kanavansa uudelleen. Se uudisti koko ohjelmistoajattelunsa ja uusien kanavien tehtävä oli tarjota sisällöllisesti toisistaan selvästi erottuvat vaihtoehdot. (Kempainen 1996.) Yleisradion suuri radiouudistus astui voimaan 1.6.1990 (Yleisradio 2002). Uudet kanavat olivat kulttuurikanava Radio Ylen Ykkönen, uutis- ja ajankohtaiskanava

Radio Suomi ja nuorille suunnattu populaarikulttuurikanava Radiomafia (Kemppainen 1996).

1990-luvun alusta lähtien Suomen radiokenttä on muuttunut merkittävästi rakenteellisesti. Kaupallinen radiotoiminta keskittyy, kansainvälistyy ja ketjuuntuu jatkuvasti. (Kemppainen 1996.) Aluksi yksityisten paikallisradioiden toimiluvissa kiellettiin ketjuuntuminen tiukasti. Ensimmäisen valtakunnallisen kaupallisen kilpailijan, Radio Novan, aloitettua vuonna 1997 liikenne- ja viestintäministeriö sekä valtioneuvosto joustivat ja radioketjut sallittiin. (Viljakainen 2004, 184.) Näin myös julkisen palvelun Yleisradio on joutunut keskelle radion uutta järjestystä, jolle on tyypillistä kilpailu ja sen seurauksena ohjelmiston eriytyminen ja tuotteistuminen. Uusi digitaalinen teknologia tuo vielä lisää tilaa ja erilaisia ohjelmavaihtoehtoja radioaalloille. (Kemppainen 1996.)

Yksityiset paikallisradiot ovat alun kokeiluvaiheiden jälkeen siirtyneet lähetysvirtaan. Suomeen tulivat kansainvälisten kokemusten pohjalta formaattiradiot, joiden ohjelmaprofiili rakennetaan mahdollisimman tarkasti kohdeyleisölle. Tärkeintä on kyseiselle kohderyhmälle sopiva musiikki, joka soi tietyllä rotaatiolla tietokoneen ohjaamana soittolistojen mukaan. Juontajat sitovat formaattiradion lähetysvirran, joka koostuu pääosin musiikista, mainoksista, juonnoista, haastatteluista, uutissähkeistä ja asematunnuksista. Monet asemat ovat myös erikoistuneet juuri tietynlaiseen musiikkiin, kuten rock- ja pop-musiikkiin, klassiseen musiikkiin tai kotimaiseen iskelmämusiikkiin. (Viljakainen 2004, 184.)

Kilpailu Radio Novan ja yksityisten paikallisradioiden kanssa ajoi Yleisradion jälleen uusiutumaan vuonna 2003. Se uusi ohjelmistojaan ja kanaviensa nimiä. Merkittävimpiä muutoksia oli Radiomafian uudistaminen paikallisradioiden viemien nuorten kuulijoiden tavoittamiseksi. Radiomafiasta tuli YleX. Samaan aikaan aloitti kanava nimeltä YleQ, joka suunniteltiin nuorten aikuisten kanavaksi. Yle Radio Suomea muutettiin enemmän lähetysvirtamaiseen suuntaan. (Viljakainen 2004, 184–185.) Vuonna 2004 Suomen kuunnelluin radiokanava oli Yle Radio Suomi ja

seuraavaksi kuunnelluin kaupallinen Radio Nova. Seuraavina olivat YleX, Yle Radio 1, Kiss FM ja Iskelmä, jotka tavoittivat yhtä paljon kuuntelijoita. (RAB Finland, 2005.)

Ennen radiota kokoonnuttiin kuuntelemaan yhdessä perheen kanssa, kuunteluhetki oli rauhoittava ja se katkaisi muut tekemiset. Radionkuuntelu oli yhteinen tapahtuma, johon keskityttiin. Nykyään radiota kuunnellaan muiden toimien taustalla, ja radionkuuntelu on osa arkielämän rutiineja (Alasuutari 1993, 66). Radio on auki mitä erilaisimmissa tilanteissa, mutta siihen ei kiinnitetä sen suurempaa huomiota. Ihmiset tekevät yleensä jotakin muuta samalla kun kuuntelevat radiota. Lähetysvirtaradioiden tarjontaan pääsee helposti mukaan missä ja milloin vain.

Radio-ohjelmat ovat kaupallisten formaatti- ja paikallisradiokanavien myötä keventyneet ja viihteellistyneet. Myös Yleisradio on ollut tässä kehityksessä mukana. Radiolähetyksissä sekä puheella että musiikilla on nopeampi tempo kuin aikaisemmin ja kanavien yleisilme on nuorentunut. Tämä tarkoittaa myös sitä, että juontajien puheosuudet ovat entistä lyhyempiä ja niiden sisällöt valitettavan usein aikaisempaa merkityksettömmämpiä. Alatalo (2004, 160) on huolissaan tästä kanavien nuorekkaasta, huolettomasta linjasta. Hänen mukaansa tällainen tyyli tekee kaikesta ihanaa ja kevyttä, jolloin maailmassa ei tunnu olevan mitään oikeita ongelmia, eivätkä juontojen asiasisällöt ole enää tärkeitä.

Radion muutokseen vaikuttaa merkittävästi radion tuotteiden ja lähetysten eri osien määrittelyjen muuttuminen. Perinteisen radio-ohjelman käsite on muuttunut lähetysvirtaradion yleistymisen myötä. Lähetysvirta näyttää häivyttäneen perinteisen ohjelman käsitteen, jolla tarkoitettiin omalla otsikollaan, tietynä aikana ja itsenäisenä kokonaisuutena ilmestyvää ohjelmaa. Lähetysvirrassa ohjelmisto muodostuu juontajavaltaiseksi toiminnaksi, joka tapahtuu juuri tässä hetkessä ja joka koostuu samantyyppisistä, peräkkäisistä ohjelmaosuuksista. (Nukari & Ruohomaa 1992, 6.) Kuuntelijoiden valintojen kohteina ovatkin nykyään kanavat

ennemmin kuin yksittäiset ohjelmat. Käytännössä lähetysvirtakin sisältää silti ohjelmia musiikin, kanavatunnusten ja mahdollisten mainosten lisäksi (Nukari & Ruohomaa 1992, 6). Joka tapauksessa perinteisestä yleisradioajattelusta, jossa yleisölle tarjotaan sitä, mitä sen katsotaan tarvitsevan, on siirrytty tapaan, jossa yleisölle annetaan sitä, mitä sen kuvitellaan haluavan (Vanhatalo 2004, 31).

Perinteisten erillisten radio-ohjelmien häviäminen on luonnollisesti pienentänyt myös niitä tekevien, tiettyihin aihealueisiin erikoistuneiden toimittajien määrää. Nykyään formaattiradioissa sama ihminen tekeekin kaikkea aina juontamisesta juttuihin ja uutisista haastatteluihin. Lähetysvirtaradio on niin ikään hämärtänyt eroa radiojuontajan ja radiotoimittajan työnkuvan välillä. Hyvä kysymys nykyään onkin, ovatko juontajat toimittajia. Radiotoimittajat, jotka siis tekevät muun muassa toimitettuja juttuja, reportterin töitä ja uutisia, saattavat myös juontaa jotakin lähetystä. Monet radiojuontajista eivät kuitenkaan ole varsinaisia toimittajia, vaan nimenomaan juontajia, jotka juontavat tietyllä kanavalla tietyn ajan päivästä. Yleisesti ottaen toimittajien odotetaan tietävän perusasiat toimituksellisesta työstä, hallitsevan Journalistin ohjeet ja ymmärtävän hyvän jutun edellytykset. Toimittajilta kaivataan nimenomaan toimitettuja juttuja ja journalistista otetta. Moni lähetysvirtaradion juontaja varmasti kokee olevansa myös toimittaja, mutta voidaan pohtia, onko heillä journalistisia valmiuksia vaikkapa uutisten toimittamiseen, ellei heillä ole journalistista koulutusta.

3.3 Musiikin rooli radiossa

Puhe, musiikki ja muut äänet ovat läpi radion historian taistelleet radion herruudesta. Suomalainen radio näyttäisi palaavan tässä suhteessa juurilleen. Radio oli alkuvuosinaan painotetusti musiikin välittäjä, ja sitä se on myös nykyään kaupallistuneella ja kilpailullisella radioalalla. (Alm 1992, 29.)

Nykyään musiikkia kuulee radiosta enemmän kuin koskaan. Vielä 1970-luvun alussa radiosta tuli musiikkia vain alle 10 000 tuntia vuodessa, 1990-luvun alussa luku oli yli 100 000 tuntia (Lipponen 1992, 164). Yksi merkittävä syy tähän on se, että kuulijat haluavat kuunnella radiosta nimenomaan musiikkia. Musiikki on suomalaisten mielestä radion tärkein ominaisuus, suomalaisista 62 prosenttia pitää itselleen sopivaa musiikkia erittäin tärkeänä ominaisuutena radiossa (Yleisradio 2005).

Suuria kuuntelijalukuja haluava radiokanava määrittelee musiikkiprofiilinsa erittäin tarkasti, jolloin musiikki määrää kuuntelijoiden rakenteen muun muassa iän ja sosiaalisen aseman mukaan. Kanava pyrkii ohjelmavirta-ajatteluun sopivaan, riittävän yhtenäiseen musiikki-identiteettiin ainakin parhaimpina kuunteluaikoina eli prime time -aikoina. (Tuominen 1992, 110.)

Nykyään lähes jokaisella radiokanavalla on käytössään soittolistat. Soittolistojen mukaan kanavalla soi tietty musiikkivalikoima, jota päivitetään uusien kappaleiden avulla ajankohtaiseksi. Soittolistojen kappaleita soitetaan tavallisesti tietyin väliajoin ja useammin kuin muita kanavien kappaleita. Tuomisen (1992, 111) mukaan soittolistojen tarkoitus on yhdenmukaistaa kanavan musiikkiprofiili ja varmistaa se, että kun ihmiset tulevat satunnaisesti kanavalle, he tunnistavat aseman ja tietävät suunnilleen, mitä siltä odottaa. Ajatuksena on se, että ihmiset vaihtavat kanavaa heti, jos kuulevat kappaleen, josta eivät pidä. On kuitenkin ristiriitaista, että kanavat soittavat samoja kappaleita tunnista toiseen saadakseen paljon kuulijoita ja samaan aikaan kuulijat keskustelevat kyllästymisestään kanavien yksipuoliseen musiikkitarjontaan.

Etenkin Yleisradion soittolistojen käyttöä on kritisoitu ahkerasti. Pentikäisen (2004, 169) mukaan millään muulla radiolla ei ole Yleisradion äänitearkiston kaltaista aarreaittaa, eikä yhtä mittavia teknisiä tai toimituksellisia resursseja. Näillä resursseilla voitaisiin tehdä myös upeaa nuorisokulttuuria, mutta Yleisradion kanavienkin on soitettava päivän hitit puhki ja kuulostettava samalta kuin kaikki

muut. Esimerkiksi YleX-kanavaa ei päiväsaikaan erota kaupallisista kanavista muusta kuin mainosten puuttumisesta. (Pentikäinen 2004, 169.)

Musiikin paljous vähentää puheen osuutta radiotarjonnassa. Tämä näkyy myös juontajien työssä, kun yksittäisen juonnon pituus määritellään tarkasti ja sanottava pitää tiivistää esimerkiksi puoleen minuuttiin. Ei ole ihme, että lähetysten tempo tuntuu nopealta, kun juontaja yrittää ehtiä sanoa sanottavansa kiireellä lyhyessä ajassa. Musiikin suuri rooli saattaa kuitenkin jopa korostaa juontajia ja heidän ominaisuuksiaan, koska lyhyiden juontojen rakennetta ja sisältöä täytyy miettiä entistä tarkemmin. Etenkin musiikkikanavilla kaikki perustuu musiikkiin, jolloin lyhyet juonnot korostavat juontajien persoonallisuutta, kun se pitää tuoda esille tiiviissä, mutta omaperäisessä juonnossa. Kun radioiden soittolistat yhdenmukaistuvat, radiopersonat ja heidän rakentamansa läheinen suhde kuulijaan tulevat entistä tärkeämmiksi. (Teinilä 2003, 16; Kari Laakso, henkilökohtainen tiedonanto, 30.8.2005.)

Musiikin soittaminen tarkoittaa radiojuontajalle hengähdys- ja miettimistaukoa. Kappaleella voi erottaa asiakokonaisuudet toisistaan, ja sen aikana ehtii miettiä, mitä sanoo seuraavaksi. Nykyradiossa musiikkia on juontajan kannalta liikaakin, kun sanottava pitää pahimmassa tapauksessa saada ulos muutamassa kymmenessä sekunnissa, jonka jälkeen seuraavaan juontoon voi hyvin olla aikaa jopa viiden kappaleen verran.

4 KYSELY RADIOJUONTAJILLE

4.1 Tutkimuskysymykset ja -menetelmä

Tämän työn päämääränä on selvittää, kuinka suurella osalla suomenkielisillä valtakunnallisilla ja puolivaltakunnallisilla radiokanavilla työskentelevistä juontajista on työtään vastaavaa koulutusta ja miten paljon he kokevat alan koulutuksesta olevan hyötyä työssään. Tulosten avulla on mahdollista saada jonkinlainen käsitys siitä, kuinka kiinnostuneita radiojuontajat ovat hankkimaan itselleen radiotyön koulutusta. Ainakin yliopistoissa, ammattikorkeakouluissa ja kansanopistoissa on mahdollista opiskella viestintää, mutta esiin nousee kysymys, onko koulutus radiojuontajien mielestä olennaista.

Tässä tutkimuksessa keskityn nimenomaan radiojuontajien koulutukseen, enkä radiotoimittajien. Todellisuudessa monet juontajat kuitenkin työskentelevät myös toimittajina ja päinvastoin. Usein nämä kaksi nimikettä menevät niin kuulijoiden kuin radiotyöläistenkin keskuudessa sekaisin. Kyselyyn vastanneet radiojuontajat saattavat työskennellä sekä juontajina että toimittajina tai ainoastaan juontajina. Kyselyn kysymykset liittyvät kuitenkin kaikki pelkästään radiojuontajan työhön.

Tutkimusmenetelmäksi olen valinnut kvantitatiivisen eli määrällisen kyselytutkimuksen, sillä tarkoitukseni oli saada numeerisesti selville, kuinka monella tutkittavien kanavien radiojuontajista on alan koulutusta. Kyseinen tutkimusmenetelmä oli mielestäni paras tutkimuksen tavoitteen saavuttamiseksi. Olisi toki ollut mahdollista tutkia aihetta myös laajemmin ja selvittää avoimien kysymysten avulla, miksi juontajilla on tai ei ole koulutusta. Halusin kuitenkin rajata tutkimukseni mahdollisimman tarkasti ja keskittyä koulutuksen määrään sekä siihen, millaista koulutusta juontajilla on takanaan ja miten radioon on ylipäättään päädytty töihin.

Toteutin kyselyn sähköpostikyselynä. Tämä oli mielestäni paras tapa, koska mukana oli niin monta juontajaa. Oli myös varsin todennäköistä, että jokaisella kyselyn saaneella oli mahdollisuus tietokoneen käyttöön ja siten vastaamiseen. Lisäksi kyselyn lyhyen luonteen vuoksi en pitänyt tarpeellisena postittaa kyselyä jokaiselle kirjeitse, vaikka se olisikin ollut henkilökohtaisempi keino.

Sähköpostikyselyn tekemisessä ja sen vastausten tutkimisessa on hyvä muistaa, että vastausten tarkkuus saattaa olla kyseenalainen ja että väärinkäsitysten mahdollisuus on olemassa, kun kysyjä ja vastaaja eivät voi tehdä tarkentavia kysymyksiä. Ei voida myöskään olla täydellisen varmoja siitä, kuka todellisuudessa on vastannut kyselyn kysymyksiin. (Heikkilä 2004, 20.)

4.2 Tutkimuksen kohderyhmä ja vastaajat

Aikaisemmin tässä työssä (ks. luku 3.1) määrittelin radiojuontamista. Kyselytutkimuksessani en kuitenkaan ole voinut ottaa huomioon juontajien osaamista tai juontamistapoja ja niiden eroja. Siitä johtuen tässä kyselyssä radiojuontajalla tarkoitan radiossa juontajana työskentelevää henkilöä ilman sen suurempaa oletusta hänen juontovalmiuksistaan. Olen ottanut tutkimukseen mukaan tutkittavien radiokanavien kotisivuilla juontajiksi ilmoitetut henkilöt.

Lähetin kyselylomakkeen (ks. liite 1) 14.6.2005 sähköpostilla 100 radiojuontajalle 14:lle eri kanavalle. Mukana olevat kanavat ovat valtakunnalliset YleX, Radio Suomi, YleQ, Radio Peili ja Radio Nova sekä puolivaltakunnalliset Kiss FM, Sävelradio, Classic FM, NRJ, Groove FM, SuomiPOP, Radio Dei, Iskelmä, ja Radio City. Kaikki näiden kanavien juontajat saivat kyselyn (poikkeuksena Radio Suomi, jonka maakuntaradioiden juontajille kyselyä ei lähetetty). Tutkimuskohteenani ovat siis kaikki suomenkieliset valtakunnalliset sekä puolivaltakunnalliset radiokanavat, lukuun ottamatta Yle Radio 1 -kanavaa, joka käyttää vielä kuuluttajia, eikä juontajia.

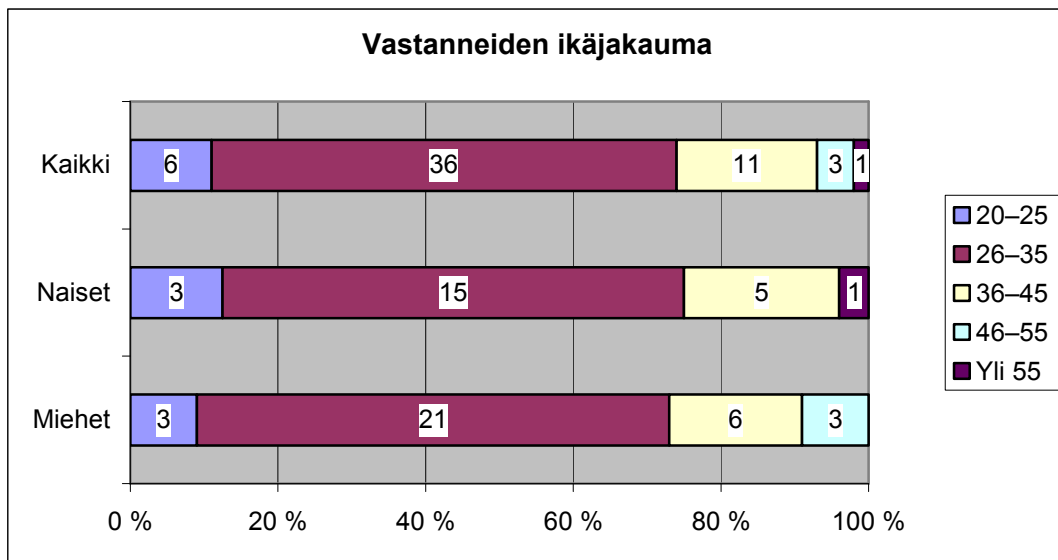
Täytettyjä vastauksia sain 57 kappaletta, joten kyselyn vastausprosentti on 57. Vastausprosentti on mielestäni kohtalaisen hyvä, mikä johtunee siitä, että kysely oli lyhyt ja helppo täyttää, eikä se vaatinut liikaa aikaa tai pitkää paneutumista. Avoimia kysymyksiä kyselyssä oli oikeastaan vain yksi. Vastausprosentti olisi saattanut kohota vielä suuremmaksi, jos kyselyn ajankohta olisi ollut toinen, sillä kesäkuussa osa ihmisistä saattoi olla jo kesälomalla. Yksi syy näinkin korkeaan vastausprosenttiin lienee myös se, että kyselyn aihe koski työn kautta jokaista kyselyn saanutta, joten heillä oli tarpeeksi motivaatiota vastaamiseen.

Ensimmäisellä kyselykierroksella sain 41 vastausta. Kun lähetin kyselyn uudelleen, sain vielä 16 vastausta lisää. Vastaaajista naisia oli 24 ja miehiä 33, prosentteina naisten osuus on 42 ja miesten 58.

5 RADIOJUONTAJIEN KOULUTUSTAUSTAT

5.1 Koulutus

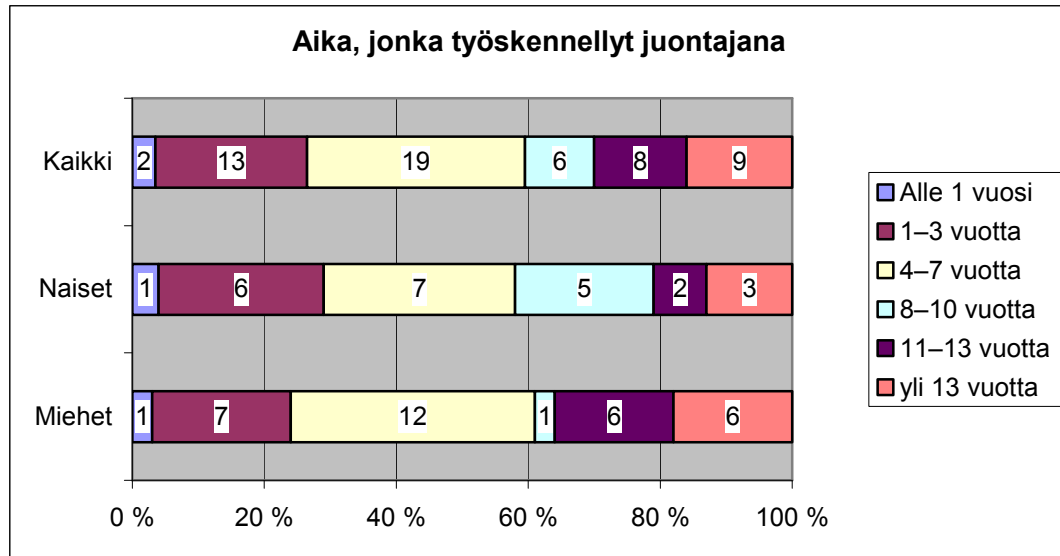
Kyselyn tulokset koostuvat 57 radiojuontajan vastauksista. Vastaajista 33 oli miehiä ja 24 naisia. Iältään nuorimmat vastaajat olivat 22-vuotiaita, vanhin taas 56-vuotias. Suurin osa vastanneista, sekä naisista että miehistä, oli 26–35-vuotiaita. Tähän joukkoon kuului 63 prosenttia eli 36 henkilöä kaikista vastaajista. Ainakin ikänsä puolesta nämä radiojuontajat olisivat siis ehtineet opiskella radioalaa.

KUVIO 1. Kyselyyn vastanneiden radiojuontajien ikäjakauma. (Palkkien sisällä olevat luvut ovat henkilömääriä: kaikki vastaajat n = 57, naiset n = 24, miehet n = 33.)

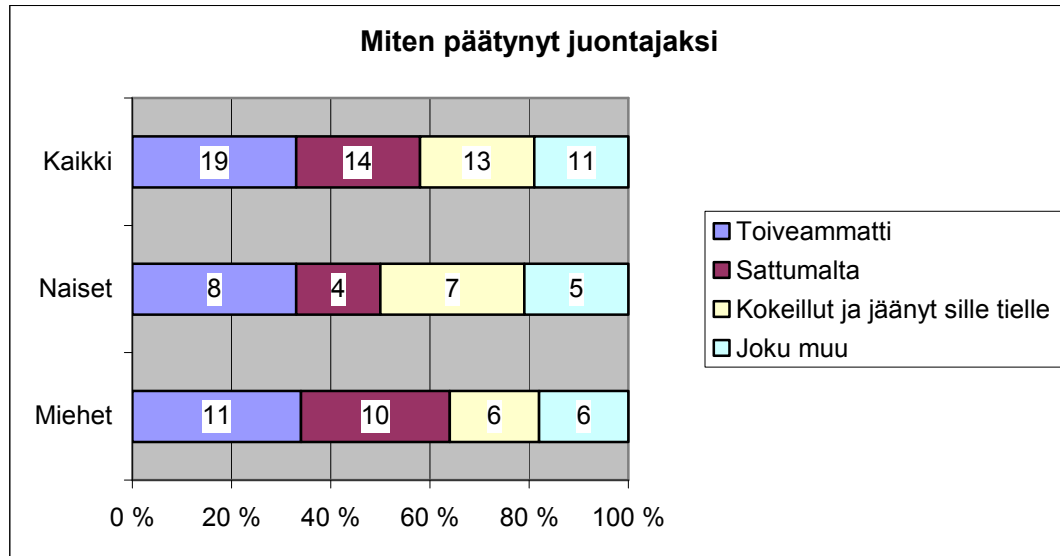
Kyselyyn vastanneet olivat enimmäkseen työskennelleet jo useamman vuoden radiojuontajina. Kaikista vastaajista 33 prosenttia eli 19 henkilöä oli ollut juontotöissä 4–7 vuotta. Vain 1 nainen ja 1 mies olivat juontaneet vasta alle vuoden. Myös pitkään alalla olleita oli yllättävän monta, yhteensä 16 prosenttia eli

9 juontajaa oli juontanut yli 13 vuotta. Se on kohtalaisen paljon siihen nähden, että radiojuontajien vaihtuvuus on loppujen lopuksi nopeaa, eivätkä juontajat tavallisesti pysy kovin monta vuotta ainakaan yhden ja saman kanavan juontajina.

KUVIO 2. Kuinka kauan kyselyyn vastanneet radiojuontajat olivat työskennelleet juontajina. (Palkkien sisällä olevat luvut ovat henkilömääriä: kaikki vastaajat n = 57, naiset n = 24, miehet n = 33.)

Kaikista vastaajista 33 prosenttia eli 19 henkilöä piti radiojuontajan työtä toiveammattinaan. Suunnilleen joka kolmas juontaja oli siis halunnut radiojuontajaksi. Naisista 33 prosenttia eli 8 henkilöä ja miehistä 34 prosenttia eli 11 henkilöä ilmoitti olevansa toiveammatissaan. Muuten vastaukset jakaantuivat aika tasaisesti muiden vastausvaihtoehtojen välille.

KUVIO 3. Miten kyselyyn vastanneet radiojuontajat olivat päätyneet työhönsä. (Palkkien sisällä olevat luvut ovat henkilömääriä: kaikki vastaajat n = 57, naiset n = 24, miehet n = 33.)

Vastausvaihtoehdot ”sattumalta” ja ”kokeillut ja jäänyt sille” tielle ovat melko samanlaiset. Kyselyssä oli kuitenkin molemmat vaihtoehdot, koska mielestäni ne, jotka vastasivat ”sattumalta”, ovat ajautuneet enemmän yllättäen alalle. Jos juontaja vastasi ”kokeillut ja jäänyt sille tielle”, sen voi tulkita niin, että hänellä on ollut jonkinlaista kiinnostusta juontamista kohtaan ja sen vuoksi hän on kokeillut sitä.

Sattumalta radiojuontajaksi oli kaikista vastaajista päätynt 25 prosenttia eli 14 henkilöä. Radiojuontajaksi kokeilun kautta puolestaan ilmoitti päätyneensä 23 prosenttia eli 13 vastaajaa. 19 prosenttia eli 11 vastaajaa oli sitä mieltä, että he olivat jostain muusta syystä päätyneet juontajiksi. Näiden vastausten joukossa oli muun muassa seuraavanlaisia kommentteja:

Tarjoutui tutun kautta paikka ja otin sen vastaan.

Tv:n kautta kävi kutsu.

Sattumalta kuulin ääneni radiosta ja päätin että toi on mun juttu.

Tekniikan kautta (entinen äänitarkkailija).

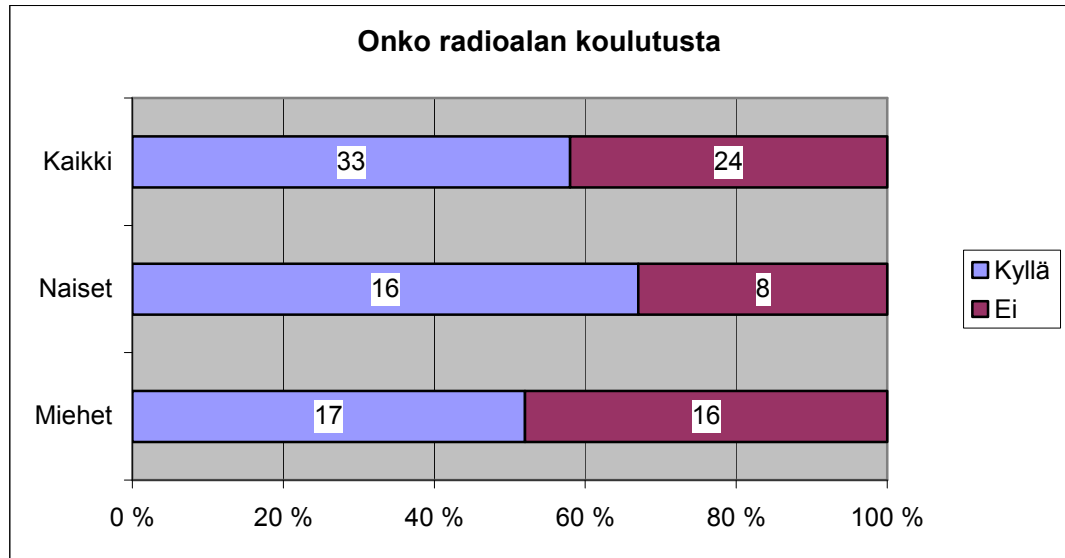
Isäni on radiotoimittaja, joten esimerkki lienee ollut ratkaisevassa osassa.

Väliaikainen ratkaisu todellisia intohimoja pohtiessa ja etsiessä.

Tuli alanvaihto eteen. Tein hoitotöitä ja lähdin kurssille kouluttautumaan, koska radiotyö kiinnosti.

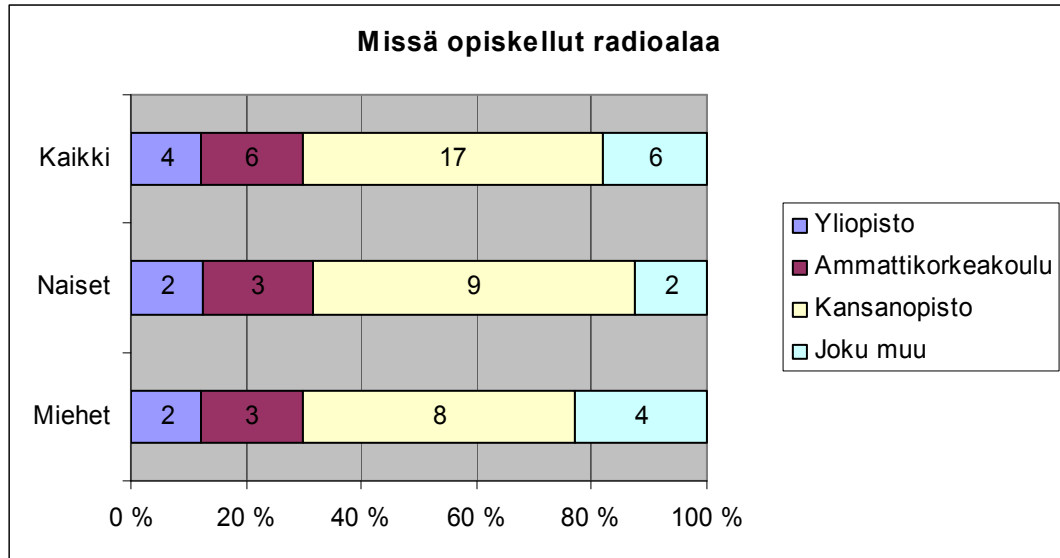
Vastaajista osa oli siis mitä erilaisimmista syistä radiojuontajan työssä. Jotkut edellisistä vastauksista viittaisivat siihen, että alaa ei ole opiskeltu.

Oma ennako-oletukseni tähän tutkimukseen oli se, että tällä hetkellä radiossa töissä olevilla juontajilla ei suurimmalla osalla olisi minkäänlaista alan koulutusta tai se olisi ainakin melko vähäistä. Tutkimustulokset sitä vastoin osoittavat, että suurimmalla osalla radiojuontajista kuitenkin oli alan koulutusta. Kaikista vastaajista 58 prosentilla eli 33 henkilöllä oli radioalan koulutusta. Naisista 67 prosentilla eli 16 henkilöllä ja miehistä 52 prosentilla eli 17 henkilöllä oli koulutusta nimenomaan radiotyöhön. Naisista ainoastaan 33 prosentilla eli 8 henkilöllä ei ollut alan koulutusta. Miehistä suunnilleen puolet oli ilman alan koulutusta, lukuina 48 prosenttia eli 16 henkilöä.

KUVIO 4. Oliko kyselyyn vastanneilla radiojuontajilla radioalan koulutusta. (Palkkien sisällä olevat luvut ovat henkilömääriä: kaikki vastaajat n = 57, naiset n = 24, miehet n = 33.)

Valtaosa radioalaa opiskelleista 33 vastaajasta oli opiskellut kansanopistossa. Siellä oli opiskellut kaikista vastaajista 52 prosenttia eli 17 henkilöä. Yliopistossa oli opiskellut 12 prosenttia eli vain 4 vastaajaa, 2 miestä ja 2 naista. Ammattikorkeakoulun radio-opintoja oli 18 prosentilla eli 6 vastaajalla. Lisäksi 1 naisella ja 1 miehellä oli radioon liittyvien ammattikorkeakouluopintojen ohella myös kansanopiston radio-opintoja. Nämä henkilöt on työssä laskettu ammattikorkeakoululukuihin, ei kansanopistolukuihin. Jossain muualla vastasi opiskelleensa 18 prosenttia eli 6 henkilöä. Radio-oppia oli saatu muun muassa Yleisradion ammattiopistosta (jota ei enää ole), Länsi-Lapin ammattioppilaitoksen taiteen ja viestinnän koulutusyksiköstä, oppisopimuksella Paasikivi-opistosta, avoimesta yliopistosta sekä radioiden omista perehdytyksistä.

KUVIO 5. Missä kyselyyn vastanneet radiojuontajat olivat opiskelleet radioalaa. (Palkkien sisällä olevat luvut ovat henkilömääriä: kaikki radioalaa opiskelleet n = 33, naiset n = 16, miehet n = 17.)

Vaikka suurin osa kaikista vastaajista oli opiskellut radioalaa, yli puolet alaa opiskelleista oli käynyt ainoastaan kansanopiston. Radioon liittyviä yliopisto- ja ammattikorkeakouluopintoja oli yhteensä 30 prosentilla eli 10 vastaajalla alaa opiskelleista.

Taulukko 1 valaisee juontajien alalle päätyneen ja alan koulutuksen välisiä suhteita. Niistä 19 vastaajasta, jotka olivat toiveammattissaan, 74 prosentilla eli 14 henkilöllä oli radioalan koulutusta. Vastaavasti loppuilla 26 prosentilla eli 5:llä toiveammattissaan olevalla vastaajalla ei ollut koulutusta radioalalta. Loput 38 vastaajaa kaikista 57 vastaajasta olivat päätyneet radiojuontajaksi sattumalta, kokeilun kautta tai jotenkin muuten. Nämä kaikki vaihtoehdot on yhdistetty taulukossa kohtaan ”muu”. 50 prosentilla eli 19 vastaajalla kaikista 38 vastaajasta, jotka eivät alun perin olleet pitäneet radiojuontajan työtä toiveammattinaan, oli radioalan koulutusta, ja 50 prosentilla ei. Joka toisella siis niistäkin, jotka eivät

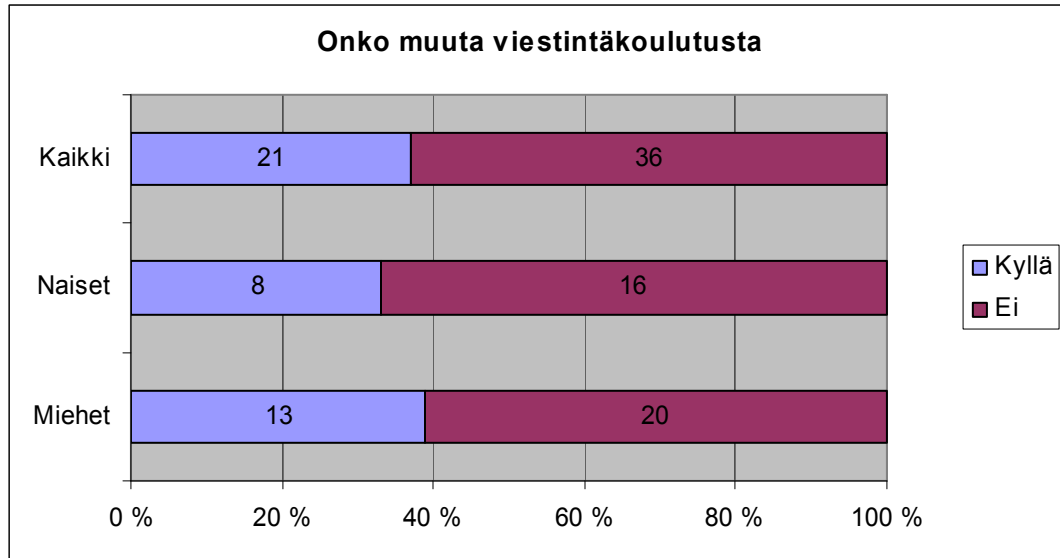
olleet päätyneet juontajiksi siksi, että se olisi ollut heidän toiveammattinsa, oli alan koulutusta.

TAULUKKO 1. Ristiintaulukko kyselyyn vastanneiden radiojuontajien alalle päätyminen ja radioalan koulutuksen välisistä suhteista.

	Koulutusta	Ei koulutusta	n
Toiveammatti	14	5	19
rivi %	73,7 %	26,3 %	100 %
sarake %	42,4 %	20,8 %	
Muu	19	19	38
rivi %	50 %	50 %	100 %
sarake %	57,6 %	79,2 %	
n	33	24	57
	100 %	100 %	

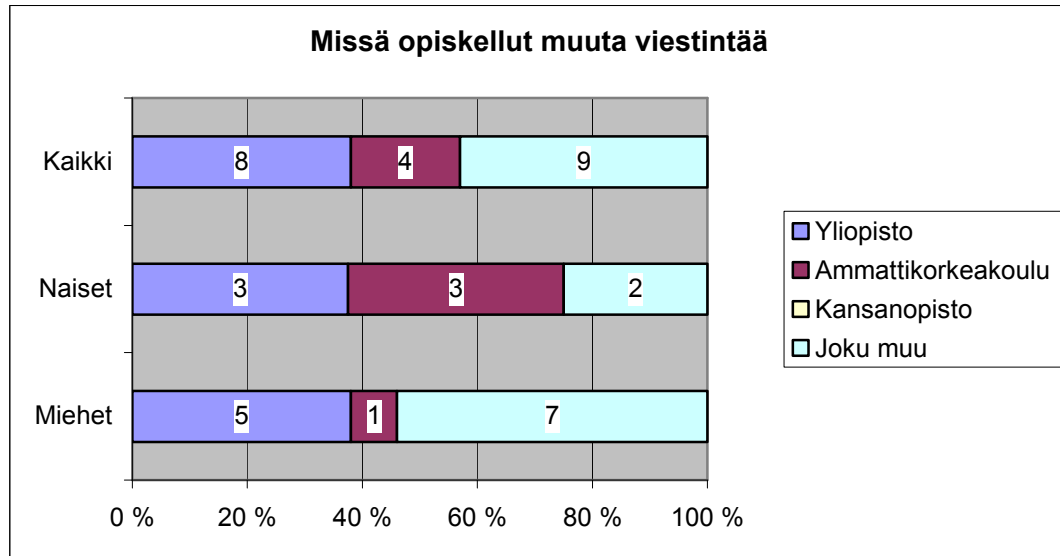
33 vastaajalla kaikista 57 vastaajasta oli radioalan koulutusta. Näistä 33 juontajasta 42 prosenttia eli 14 juontajaa oli pitänyt työtä toiveammattinaan, kun taas 58 prosenttia eli 19 juontajaa oli päätenyt juontajaksi jostain muusta syystä. Suurin osa radioalan koulutusta hankkineista siis ei ollut alun alkaen pitänyt juontajan työtä toiveammattinaan, vaan siitä oli tullut sellainen vasta opiskelun myötä. Lopuilla 24 vastaajalla ei ollut radioalan koulutusta. Heistä kuitenkin 21 prosenttia eli 5 vastaajaa oli toiveammattissaan, ja 79 prosenttia eli 19 vastaajaa oli juontajana jostakin muusta syystä. Näin ollen suunnilleen joka viides kouluttautumattomista oli toiveammattissaan.

Juontajat olivat opiskelleet jonkin verran myös viestintäalaa yleensä. Vastaajista yhteensä 37 prosentilla eli 21 henkilöllä oli muuta kuin radioalan viestintäkoulutusta. Naisista 33 prosentilla eli 8 vastaajalla oli jotakin muuta viestintäalan koulutusta. Miehistä hieman suuremmalla osalla oli jotakin muuta viestintäkoulutusta, 39 prosenttia eli 13 miesvastaajaa ilmoitti opiskelleensa muuta viestintää.

KUVIO 6. Oliko kyselyyn vastanneilla radiojuontajilla jotain muuta viestintäalan koulutusta. (Palkkien sisällä olevat luvut ovat henkilömääriä: kaikki vastaajat n = 57, naiset n = 24, miehet n = 33.)

Niistä 21 vastaajasta, jotka olivat opiskelleet jotakin muuta viestintää kuin radioviestintää, 38 prosenttia eli 8 vastaajaa oli opiskellut yliopistossa. Ammattikorkeakoulussa puolestaan oli opiskellut 19 prosenttia eli 4 vastaajaa, kansanopistossa ei ollut opiskellut yksikään vastaaja, ja jossain muualla oli opiskellut 43 prosenttia eli 9 vastaajaa. Näitä muita opiskelupaikkoja olivat esimerkiksi markkinointi-instituutti, avoin yliopisto, kauppaopiston matkailulinja, Yleisradion järjestämät kurssit sekä Yleisradion Radio- ja televisioinstituutti.

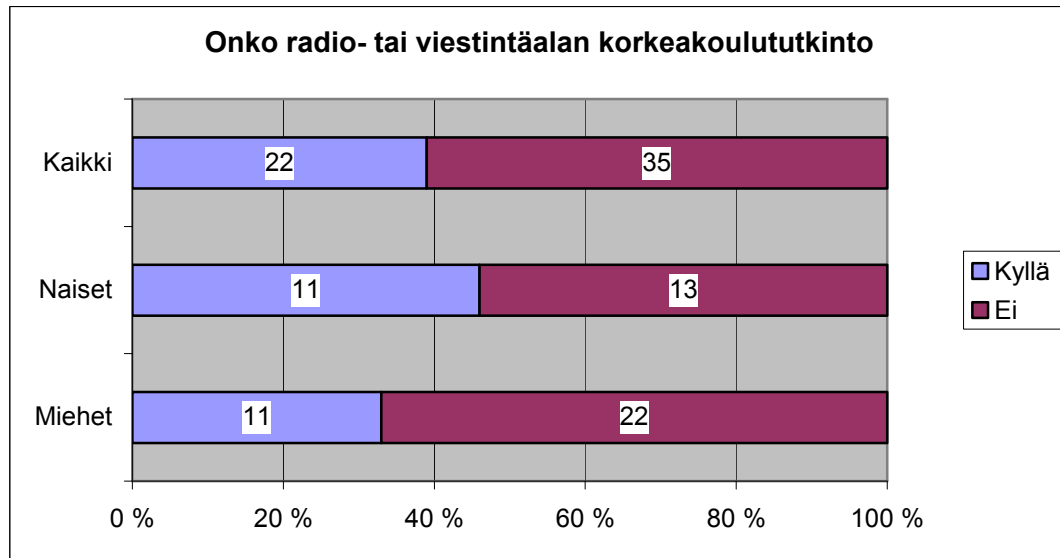

KUVIO 7. Missä kyselyyn vastanneet radiojuontajat olivat opiskelleet muuta viestintää. (Palkkien sisällä olevat luvut ovat henkilömääriä: kaikki muuta viestintää opiskelleet n = 21, naiset n = 8, miehet n = 13.)

Kaikista kyselyyn vastanneista radiojuontajista 39 prosentilla eli 22 henkilöllä oli korkeakoulututkinto radio- tai viestintäalalta. Korkeakoulututkinnoksi on tässä tapauksessa laskettu yliopisto- tai ammattikorkeakoulututkinto. Naisilla oli miehiä useammin alan korkeakoulutusta. Naisista 46 prosentilla eli 11 juontajalla ja miehistä 33 prosentilla eli 11 juontajalla oli viestinnän korkeakoulututkinto.

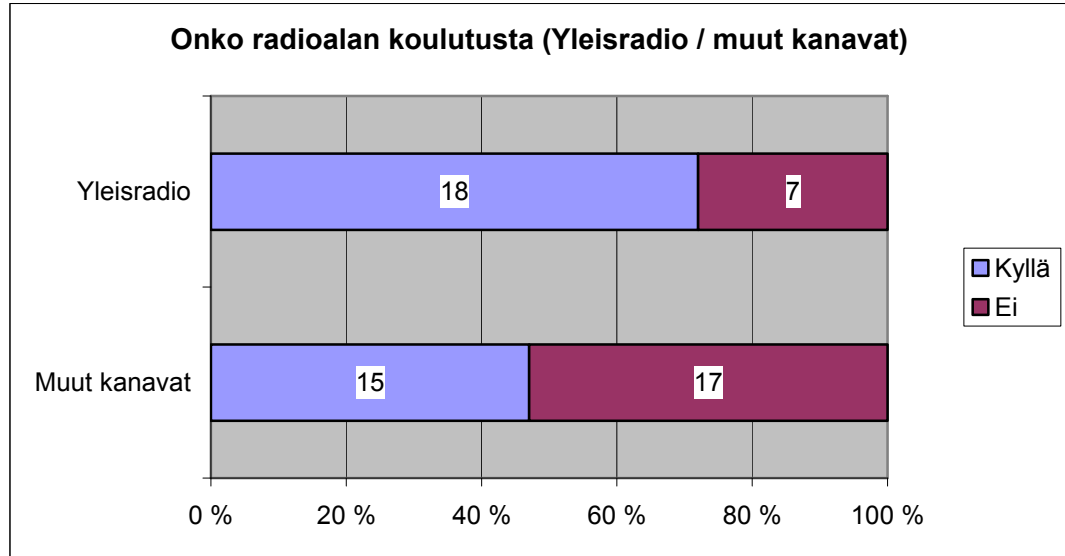
Kyselyyn vastanneiden radiojuontajien viestintäalan korkeakouluttautuneisuus oli korkeampaa verrattuna aikaisemmin esitettyihin Journalistiliiton koulutuslukuihin (ks. sivu 10). Vuoden 2003 tietojen mukaan Journalistiliiton jäsenistä 16 prosentilla oli journalistisen alan korkeakoulututkinto ja 6 prosentilla muu alan tutkinto, esimerkiksi medianomin tutkinto. Yhteensä siis 22 prosentilla liiton jäsenistä oli viestintäalan korkeakoulutusta, jos muut alan tutkinnotkin lasketaan tässä osaksi korkeakouluopintoja. Kyselyyn vastanneilla juontajilla vastaava luku oli 39 prosenttia. Kyselytuloksissa näkyy mahdollisesti jo viestintäalan ikärakenteen muutos, jonka seurauksena koulutustaso on nousemassa alalle tulevien nuorten korkeakouluttautuneiden myötä. Samaan aikaan heitä vähemmän kouluttautuneet

ovat jäämässä eläkkeelle, mikä luonnollisesti kasvattaa kouluttautuneiden osuutta. Täytyy kuitenkin ottaa huomioon, että tässä kyselyssä juontajat ovat tulkinneet viestintäalaa laajasti, sillä jotkut vastaajista ilmoittivat opiskelleensa muun muassa matkailuun liittyvää viestintää ja markkinointiviestintää.

KUVIO 8. Kuinka suurella osalla kyselyyn vastanneista radiojuontajista oli radio- tai viestintäalan korkeakoulututkinto (yliopisto tai ammattikorkeakoulu). (Palkkien sisällä olevat luvut ovat henkilömääriä: kaikki vastaajat n = 57, naiset n = 24, miehet n = 33.)

Kaikista 57 radiojuontajan vastauksista 25 kappaletta (44 prosenttia) tuli Yleisradion juontajilta ja loput 32 kappaletta (56 prosenttia) muiden kanavien juontajilta. Yleisradion juontajilla oli selvästi muiden kanavien juontajiin verrattuna enemmän radioalan koulutusta. Yleisradion juontajista 72 prosentilla eli 18 henkilöllä oli radioalan koulutusta, kun vastaavasti 47 prosenttia eli 15 henkilöä muiden kanavien juontajista oli opiskellut radioalaa.

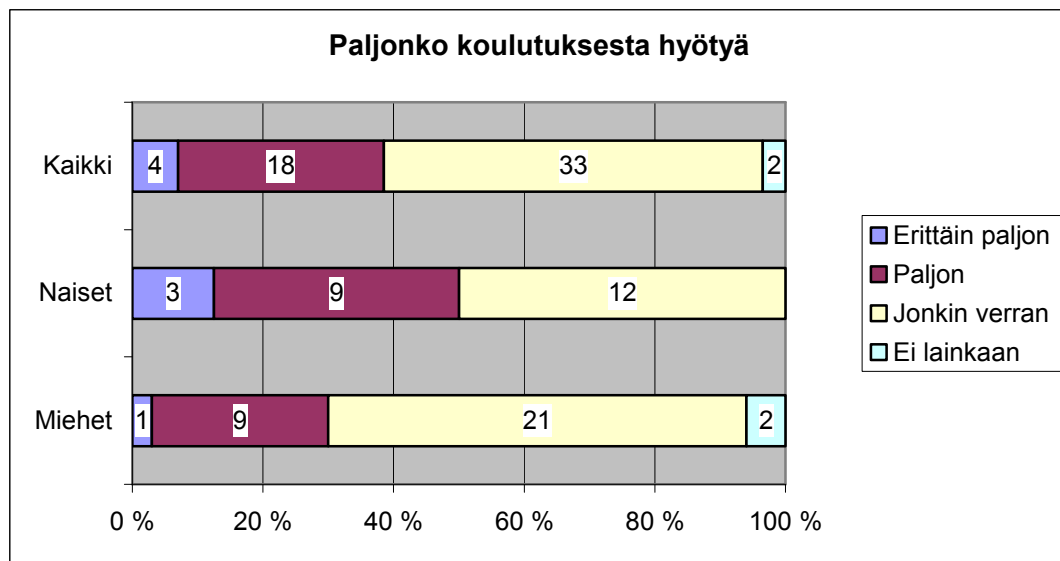
KUVIO 9. Miten kyselyyn vastanneiden radiojuontajien radioalan koulutus jakautui Yleisradion ja muiden kanavien juontajien kesken. (Palkkien sisällä olevat luvut ovat henkilömääriä: kaikki vastaajat $n = 57$, Yleisradion juontajat $n = 25$, muiden kanavien juontajat $n = 32$.)

Yleisradion juontajien suurempi koulutustuneisuus johtuu osaltaan varmasti siitä, että Yleisradio on perinteisesti kouluttanut ahkerasti omia työntekijöitään. Yleisradion Radio- ja televisioinstituutti tarjosi aikaisemmin alan ammatillista koulutusta, mutta nykyään se ei enää toimi itsenäisenä yksikkönä, vaan sulautettuna Yleisradion kehitystoimintayksikköön (Kangas 2000). Yleisradiossa saatetaan muutenkin kiinnittää enemmän huomiota juontajien koulutus pohjaan jo työnhakuvaiheessa, kun kyse on kuitenkin julkisen palvelun yhtiöstä, jolta odotetaan tietyn tasoista ohjelmaa.

5.2 Koulutuksen hyödyllisyys

Enemmistö vastanneista radiojuontajista oli sitä mieltä, että radio- tai viestintäalan koulutuksesta on heidän työssään hyötyä jonkin verran. Vastaajista 58 prosenttia eli 33 henkilöä oli tätä mieltä. Miehet olivat naisia enemmän tämän vaihtoehdon

kannalla. Miehistä 64 prosenttia eli 21 vastaajaa ja naisista 50 prosenttia eli 12 valitsi vaihtoehdon ”jonkin verran”. Toiseksi eniten juontajat vastasivat, että koulutuksesta on heidän työssään paljon hyötyä. Kaikista vastaajista tätä mieltä oli 31,5 prosenttia eli 18 henkilöä. Naiset valitsivat miehiä useammin tämän vaihtoehdon. Naisista 37,5 prosenttia eli 9 henkilöä ja miehistä 27 prosenttia eli 9 henkilöä vastasi koulutuksesta olevan paljon hyötyä. Erittäin paljon koulutuksesta katsoi olevan hyötyä vain 7 prosenttia eli 4 henkilöä kaikista vastaajista. Näistä 3 henkilöä oli naisia ja 1 mies. Naisvastaajista kukaan ei ollut sitä mieltä, että koulutuksesta ei ole lainkaan hyötyä radiojuontajan työssä, kun taas miehistä 2 vastaajaa oli sillä kannalla.

KUVIO 10. Miten paljon kyselyyn vastanneet radiojuontajat arvioivat koulutuksesta olevan hyötyä työssään. (Palkkien sisällä olevat luvut ovat henkilömääriä: kaikki vastaajat n = 57, naiset n = 24, miehet n = 33.)

Juontajat saivat kyselyn avoimessa kysymyksessä perustella sitä, minkä vuoksi he kokevat koulutuksesta olevan erittäin paljon, paljon, jonkin verran tai ei lainkaan hyötyä. Samalla he vastasivat siihen, mitä he pitävät tärkeinä ja hyödyllisinä asioina juontajan ammatissa. Olen tyypitellyt vastaajat avovastausten perusteella

karkeasti neljään eri ryhmään. Ensimmäisen tyyppin juontajat olivat sitä mieltä, että koulutus on varsin tärkeää juontajalle. Kaikista 57 juontajasta 20 juontajaa kuului tähän ryhmään. He perustelivat opiskelun hyötyä esimerkiksi seuraavasti:

Olen valmistunut yliopistosta yhteiskuntatieteiden kandidaatiksi, ja koulutuksen ansiosta olen saanut mielestäni kyvyn ainakin arvioida kriittisesti esim. tutkimuksia ja tilastoja ja etsiä tietoa. Lisäksi koulutuksesta on ollut apua juttujen ja juontojen rakentamisessa ja taustoittamisessa. Myös yleistietämys lienee parempi kuin ilman koulutusta.

Viestintäala on nopeasti muuttuva ala, joten itse olen nähnyt tarpeelliseksi päivittää ammatillisia tietoja. Lisäksi tänäinen työpaikkani, kaupallinen sähköinen media, edellyttää myös esim. nk. talousmaailmaan perehtymistä.

Viestinnän teorian tuntemus auttaa käytännön juontotyössä sekä yleisön ja radion kuuntelemisen ymmärtämisessä.

Minä en esimerkiksi osaa käyttää radiotyön leikkauslaitteistoa eikä minulla ole journalistista koulutusta, josta olisi paljon hyötyä.

Toisen ryhmän mukaan juontaja tarvitsee sekä koulutusta että luontaisia ominaisuuksia, kuten karismaa tai luovaa hulluutta. Vastaajista 2 lukeutui tähän ryhmään. Perusteluina oli muun muassa seuraavaa:

No, en voi sanoa etteikö esim. tiedotusoppia lukeneet olisi hyötyneet opinnoistaan. Mutta kyse on myös osittain luovasta ammatista, jossa vaikuttaa myös "yleinen suuntautuneisuus alalle." Tottakai tietystä perustiedoista ja taidoista on hyötyä. Laaja yleissivistys on tietysti kiva yllätys, josta on (olisi) hyötyä, ja jota kai saa "koulutuksessa." Täytyy myös muistaa että radiojuontajan työnkuva ja työssä vaadittavat ominaisuudet vaihtelevat paljon kanavasta riippuen. Radiojuontaminen, radiotoimittajan työ, on aika erilaista esim. Yle Radio 1:llä kuin jollain ns. nuorisokanavalla.

Kolmannen tyyppin juontajat ajattelivat, että parhaiten juontajan työhön pääsee sisälle, kun ensin opiskelee alaa, ja käytännön työ opettaa sen jälkeen loput. Tässä ryhmässä oli 20 juontajaa, saman verran kuin ensimmäisessä ryhmässä.

Mielipiteet sekä koulutuksen että käytännön hyödyllisyydestä olivat muun muassa tällaisia:

Koulutus antaa jonkinlaisen kuvan alasta, mutta työ lopullisen.

Opiskelu, varsinkin Kansanopistossa opiskelu luo peruskiven työelämään, opistoissa kun painotetaan konkreettista "oikeaa radion" tekemistä mm. työharjoitteluin sekä käytännönläheisin koulutehtävin, mutta vasta itse työelämä koului ja kouluttaa todelliseen työelämään ja käytäntöön.

Jokaisella radioasemalla on erilaiset toimintatavat ja organisaatio. Opistot antaa toki perusvalmiutta ja varmuutta työhön.

Teoriaan tutustumisen jälkeen juontamaan oppii vain juontamalla.

Neljännän ryhmän mielestä juontajan työ vaatii vain luontaista kykyä tai käytännön työntekoa, eikä niinkään koulutusta. Tähän ryhmään kuului 9 vastaajaa, jotka ajattelivat esimerkiksi seuraavalla tavalla:

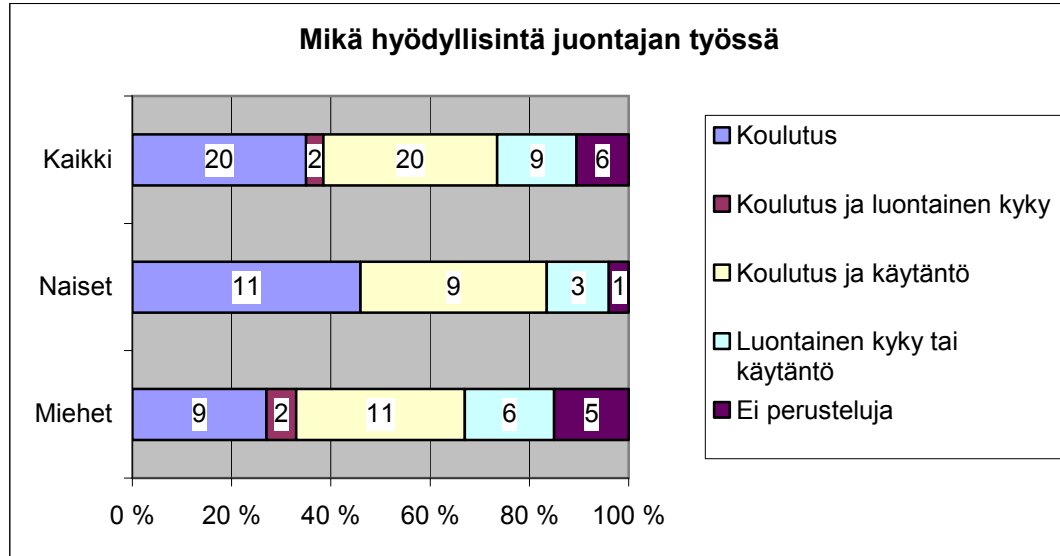
Persoonaa ja äänikarismaa joko on tai sitten ei.

Työ kouluttaa tekijänsä. Avoimuus, huumorin- ja tyyliä pitää löytyä ihmisestä jo luonnostaan. Sekä tietenkin ääni ja puhetyyli, jotka varmasti löytyvät hyvältä juontajalta jo ennalta.

Parhaiten media-alan oppii tekemällä. Kohtaan työssäni päivittäin alan huippuja, jotka eivät ole opiskelleet alaansa päivääkään.

Radiojuontajan tärkein ominaisuus lienee persoonallinen ja kuulijoille "mielenkiintoinen" ote omaan työhönsä.

Loput 6 juontajaa eivät vastanneet mitään avoimeen kysymykseen.

KUVIO 11. Mitä kyselyyn vastanneet radiojuontajat pitivät hyödyllisimpinä asioina työssään. (Palkkien sisällä olevat luvut ovat henkilömääriä: kaikki vastaajat n = 57, naiset n = 24, miehet n = 33.)

Avoimen kysymyksen vastaukset poikkesivat hyvinkin paljon toisistaan, mikä sinänsä ei yllättänyt, koska vastaajilla oli niin erilaisia taustoja. Moni korosti yleissivistyksen tärkeyttä ja radiotyön tai journalismin perustietojen osaamista. Toisaalta taas moni painotti sitä, että radiotyön ja juontamisen oppii vasta työtä tekemällä, tai sitä, etteivät koulut voi tehdä kenestäkään juontajaa tai persoonaa, vaan karismaa ja kykyjä joko on tai sitten ei ole. Tekniikan opettelu jakoi mielipiteitä, sillä osa ei kokenut tarpeelliseksi tekniikkaan perehtymistä ennen varsinaisia juontotöitä, kun taas osan mukaan juuri tekniikkaa oli todella tärkeää harjoitella ennen työelämään siirtymistä.

Kansanopistossa opiskelua kannatti moni vastaaja, varmasti osittain sen takia, että niin suurella osalla vastaajista oli omakohtaista kokemusta siitä. Kansanopistoa pidettiin paikkana, josta saa hyvin radiotyön teoreettiset perustiedot, minkä jälkeen oppien käytäntöön soveltaminen on melko helppoa. Kansanopistot siis luovat perustan työelämään ja niissä on tavallisesti myös mahdollisuus tehdä käytännönläheisiä tehtäviä sekä suorittaa työharjoittelu. Vastauksista oli kuitenkin

tulkittavissa, että moni ei haluaisi ainakaan kovin pitkään istua koulussa, vaan perustietojen jälkeen pitäisi päästä nopeasti kokeilemaan varsinaisia töitä.

6 PÄÄTELMIÄ KYSELYTUTKIMUKSEN POHJALTA

Tarkastelin tutkielmassani suomenkielisten valtakunnallisten ja puolivaltakunnallisten radiokanavien juontajien koulutustaustoja sekä heidän arvioitaan alan koulutuksen hyödyllisyydestä. Tulokset osoittivat, että 58 prosenttia eli 33 henkilöä kaikista 57 vastanneesta radiojuontajasta oli opiskellut radioalaa. Suurimmalla osalla koulutus oli saatu kansanopistosta. Avointen vastausten perusteella moni tuntui pitävän kansanopistotason koulutusta sopivana radioalalle haluaville. Juontajien mukaan siellä kohtaavat teoria ja käytäntö, minkä jälkeen on melko helppo siirtyä työelämään. Kansanopistoissa opiskellaan tavallisesti vuoden verran, joten voidaan miettiä, onko tämän laajuinen koulutus tarpeeksi, jotta kyselyyn vastanneiden juontajien painottamat journalismin ja radion perusteet omaksutaan ja jotta opiskelijoille kertyy kaivattua yleissivistystä ja elämänkokemusta.

Enemmistöllä radiojuontajista oli vastausten mukaan ainakin jonkinlaista radiotyön koulutusta. Oma ennako-oletukseni siitä, että monella radiossa työskentelevällä juontajalla ei olisi alan koulutusta, kumoutui. Toisaalta juontajista kovin monella ei ollut radioalan korkeakoulututkintoa, jollaiseksi tutkielmassa laskettiin sekä yliopisto- että ammattikorkeakouluopinnot. Kyselyyn vastanneista 39 prosentilla eli 22 henkilöllä oli radio- tai viestintäalan korkeakoulutusta. Tämä tulos oli aika lailla oletusteni mukainen. On myös hyvä miettiä, ketkä kyselyyn mahdollisesti ovat vastanneet. Koulutetut juontajat ovat saattaneet vastata aktiivisemmin kuin kouluttamattomat, mikä on voinut nostaa koulutettujen osuutta tuloksissa.

Yleissivistys on tärkeää radiojuontajalle, ja sitä kertyy varmasti sekä opiskelun että yleisen aktiivisuuden kautta, mutta pelkkä yleissivistys ei silti riitä juontajan työssä. Radiotyön tekniikka kehittyy jatkuvasti, ja kanavien tyylit muuttuvat, joten perustiedot ja niiden päivittäminen olisi suotavaa. Lisäksi media-alalla työskentely muuttuu päivä päivältä entistä itsenäisemmäksi, jolloin samanaikaisesti täytyy

hallita monia eri elementtejä. Tulevaisuudessa pohjakoulutus ja sen jälkeen jatkuva työn ohessa kouluttautuminen saattavat näin ollen nousta aikaisempaa suurempaan rooliin.

Radiotyön ohella tai lisäksi melkein minkä tahansa alan opiskelu antaa juontajalle lisää ymmärrystä ja laajentaa maailmankuvaa. Vastaajilla olikin radio- ja viestintäkoulutuksen lisäksi monenlaisia opintoja ja erilaisia töitä takanaan, ja he kokivat opintonsa varsin hyödyllisiksi nykyisessä juontotyössään. Juontajat olivat opiskelleet esimerkiksi käsikirjoittamista, taloutta ja hallintoa, yrittäjyyttä, psykologiaa, valtio-oppia, näyttelemistä, kotimaista kirjallisuutta ja vaatetusalaa. Osa vastaajista oli ollut radioalalla jo ennen juontotöihin siirtymistä, muun muassa tuottajina, juttutoimittajina ja musiikkipäällikköinä. Työkokemusta vastaajilla oli myös eri aloilta, kuten lentoemännän, sihteerin, matkaoppaan sekä hoitoalan tehtävistä.

Tutkimuksen mukaan naisilla oli enemmän radioalan koulutusta kuin miehillä. Naiset kokivat myös miehiä useammin koulutuksesta olevan paljon hyötyä. Journalistiliiton järjestöasiamiehen, Marja Palmusen (henkilökohtainen tiedonanto 12.9.2005), mukaan journalisteista naiset ovat yleisesti ottaen paremmin koulutettuja kuin miehet. Palmusen mielestä ala on muuttumassa siten, että naisjournalistien määrä lisääntyy koko ajan ja yleinen koulutustaso nousee lähivuosina, sillä nyt alalle tulevilla on monella korkeakoulututkinto.

Yksi mielenkiintoinen seikka tutkimustuloksissa oli se, että osa juontajista, jotka ilmoittivat olevansa toiveammatissaan, eivät olleet opiskelleet alaa ollenkaan. Suunnilleen joka neljännellä toiveammatissaan olevalla juontajalla ei ollut radioalan koulutusta. Tästä voisi päätellä, että osa juontajista ei koe tarvitsevansa ollenkaan koulutusta työhön, jota haluaa tehdä. Voisi olettaa, että koulutusta hankkineilla olisi kilpailutilanteessa muita paremmat mahdollisuudet saada töitä. Tulos kertoo kuitenkin myös siitä, että alan koulutus ei ole radiojuontajaksi pääsyn tiukka

edellytys. Toki radiojuontajilta vaadittavat asiat vaihtelevat paljon kanavasta ja sen tyylistä riippuen.

Nykyään ammattikorkeakoulut ja yliopistot mainostavat linjojaan niin sanotulla moniosaajan tittelillä, jolloin tarkoitus on opettaa useista aihealueista jotakin. Tutkijat Pentti Raittila ja Nina Olin (2005) pohtivatkin Viestintäalan ammattikuvat ja koulutustarpeet -projektin väliraportissaan, johtaako moniosaajuuden korostaminen toimittajat tasapäiseen massaan, josta puuttuvat uuden keksiminen ja erikoisalojen lahjakkuus. He ovat myös sitä mieltä, että jos kouluissa harjoitellaan pintapuolisesti vähän kaikkea, kouluista valmistuvat eivät osaa kunnolla mitään. Moniosaajia ymmärrettävästi tarvitaan työelämässä, mutta eikö moniosaamisen lisäksi kouluissa kannattaisi panostaa jonkin alueen erikoisosaamiseen, jonka avulla voitaisiin pitää yllä ammatillista luovuutta ja tuoreutta alalla. Kun koulut tavoittelevat kaiken kattavaa opetusta, opiskelijoiden yksilölliset mielenkiinnon kohteet jäävät helposti huomioimatta, etenkin jos opetusohjelmat ovat kovin joustamattomia. Koulutuksessa kannattaisi ottaa huomioon työelämän kova kilpailutilanne ja tarjota nykyistä enemmän mahdollisuuksia kehittää erityisosaamista, joka varmasti olisi eduksi sekä töitä hakiessa että niitä tehtäessä.

LÄHTEET

Kirjallisuus

Alasuutari, Pertti 1993. Radio suomalaisten arkielämässä. Yleisradion Tutkimus- ja kehitysosasto. Tutkimusraportti 3. Helsinki: Yleisradio.

Alatalo, Mikko 2004. Ylen radiokanavat ovat paljon vartijoina. Teoksessa Liisa Mirjam Helimäki, Petteri Pavas & Pentti Riuttu (toim.) Yleisön puolesta. Jyväskylä: PS-kustannus, 151–164.

Alm, Ari 1992. Radion musiikkiviestinnän muuttuvat merkitykset. Teoksessa Ari Alm & Kimmo Salminen (toim.) Toosa soi. Musiikki radion kilpailuvälineenä? Tutkimusraportti 1/1992. Helsinki: Yleisradio, 29–47.

Anttikoski, Mikko, Helenius, Juhani, Korpinen, Pertti, Penttinen, Kirsti & Röyskö, Arto 1986. Radion ja television ohjelmatyön perusteet. Espoo: Weilin+Göös.

Heikkilä, Tarja 2004. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.

Laurinolli, Heikki 2005. Ei mikään suoritusyöläinen. Aikalainen 16/2005, 16.

Lipponen, Tapio 1992. Musiikkia tuulta vastaan. Teoksessa Ari Alm & Kimmo Salminen (toim.) Toosa soi. Musiikki radion kilpailuvälineenä? Tutkimusraportti 1/1992. Helsinki: Yleisradio, 150–168.

Nortamo, Simopekka 1998. Hyvä toimittaja tarjoaa lukunautinnon. Teoksessa Esko Salminen (toim.) Oivaltava toimittaja. Helsinki: Ajatus, 200–209.

Nukari, Matti & Ruohomaa, Erja 1997. Uusi vanha radio. Sen tulevaisuus, tekeminen, tuotteet ja hallinta. Helsinki: WSOY.

Nukari, Matti & Ruohomaa, Erja 1992. Ohjelmien summasta lähetysvirtaan. Yleisradion Tutkimus- ja kehitysosasto. Tutkimusraportti 8. Helsinki: Yleisradio.

Oksanen, Matti 1986. Viestintäkulttuuri, televisio ja radio. Yleisradion suunnittelu- ja tutkimusosasto, Sarja B 5. Helsinki: Yleisradio.

Salminen, Esko 1998. Oivaltava toimittaja. Helsinki: Ajatus.

Teinilä, Jarmo 2003. Musiikki erottelee radiokanavat. Teostory 1/2003, 16.

Tommila, Päiviö & Salokangas, Raimo 1998. Sanomia kaikille. Helsinki: Edita.

Tuominen, Harri 1992. Korvaluomia ei ole! Teoksessa Ari Alm & Kimmo Salminen (toim.) Toosa soi. Musiikki radion kilpailuvälineenä? Tutkimusraportti 1/1992. Helsinki: Yleisradio, 108–121.

Viljakainen, Jarmo 2004. Radiomonopolista kanavatulvaan. Poimintoja Suomen radio- ja televisiotoiminnan vaiheista. Helsinki: Edita.

Elektroniset lähteet

Hansén, Aino-Maria 2000. Tulevaisuuden tekijät – Viestintäalan kehitystrendit, ammatit, osaamisvaateet ja työvoimatarve 2000-luvun kynnyksellä. Turun kauppakorkeakoulun Yritystoiminnan tutkimus- ja koulutuskeskuksen Mediaryhmä. Viitattu 4.10.2005
<http://www.tukkk.fi/media/pdf/tulevaisuuden%20tekij%C3%A4t.pdf>

Impiö, Heikki, Vartiainen, Anneli & Wikki, Tiinakaisa. Eloa eetteriin. Vinkkejä seurakuntien radiotyöhön. Suomen evankelisluterilainen kirkko. Viitattu 31.8.2005 http://www.evl.fi/vv/mediayhteydet/eloa_eetteriin_www.pdf

- Kangas, Pertti 2000. Yle sulauttaa RTI:n kehitysyksikköön. Journalisti 17/2000.
Viitattu 14.10.2005
<http://www.journalistilehti.fi/journalisti/arkisto/172000/perus/rti.htm>. Tuloste tekijän hallussa.
- Kempainen, Pentti 1996. Radion Vanha ja Uusi järjestys. Lähikuva 1/1996.
Viitattu 9.9.2005 <http://www.tkk.utu.fi/monimuoto/radio/jarjestys.htm>
- RAB Finland Oy 2005. Radion kuuntelu 2004. Viitattu 9.9.2005
<http://www.rabfinland.fi/asp/system/empty.asp?P=252&VID=default&SID=382963769815588&S=0&C=26067>. Tuloste tekijän hallussa.
- Raittila, Pentti & Olin, Nina 2005. Viestintäammatit tulevaisuuden Suomessa. Viestintäalan ammattikuvat ja koulutustarpeet -projektin väliraportti. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos & Turun kauppakorkeakoulun Mediaryhmä. Viitattu 9.11.2005
http://www.uta.fi/laitokset/tiedotus/viest_ammattit/uusiraportti.pdf
- Rosenqvist, Juha 2000. Video Killed the Radio Star. Wider Screen 2/2000. Viitattu 9.9.2005
http://www.film-oholic.com/widerscreen/2000/2/video_killed_the_radio_star.htm
- Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitoksen historiaa. Viitattu 4.10.2005
<http://www.uta.fi/laitokset/tiedotus/laitos/esittely.html>
- Vanhatalo, Juha-Pekka 2004. Radionkuuntelu identiteettivalintana. Helsinki: Helsingin yliopisto. Viestinnän pro gradu. Viitattu 20.9.2005
<http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/viest/pg/vanhatalo/radionku.pdf>

Yleisradio 2004. Yleisökertomus. Radion suomenkieliset yleisöt. Viitattu 26.8.2005
http://www.yle.fi/yleista/2004/yk/radioyleiso_suomenk.html. Tuloste tekijän
hallussa.

Yleisradio 2002. Radiomafia-historiikki. Viitattu 31.8.2005
<http://www.yle.fi/radiomafia/sailio/sivu.18.shtml>

Yleisradio 2005. Tiedote. Yle kuuntelijatyytyväisyys 2005. Viitattu 20.9.2005
<http://uutiset.stt.fi/index.php?dept=17&edit=27974716>. Tuloste tekijän
hallussa.

Julkaisemattomat lähteet

Laakso, Kari. Radio NRJ:n ohjelmapäällikkö. Puhelinhaastattelu 30.8.2005.

Palmunen, Marja. Suomen Journalistiliiton järjestöasiamies. Puhelinkeskustelu
12.9.2005.

LIITE 1

KYSELYLOMAKE RADIOJUONTAJILLE

1. Sukupuoli

Nainen _____

Mies _____

2. Ikä _____

3. Kuinka kauan olet työskennellyt juontajana?

Alle vuoden _____

1–3 vuotta _____

4–7 vuotta _____

8–10 vuotta _____

11–13 vuotta _____

yli 13 vuotta _____

4. Miten päädyit töihin radioon?

Toiveammatti _____

Kokeilin ja jäin sille tielle _____

Sattumalta _____

Joku muu, mikä _____

5. Koulutus

a) Onko sinulla radioalan koulutusta?

kyllä _____

ei _____

opinnot vielä kesken _____

opinnot kesken, enkä aio jatkaa niitä _____

Missä olet opiskellut / opiskelet?

Yliopistossa _____

Ammattikorkeakoulussa _____

Kansanopistossa _____

Jossain muualla, missä _____

b) Onko sinulla jotain muuta viestintäalan koulutusta?

kyllä _____

ei _____

opinnot vielä kesken _____

opinnot kesken, enkä aio jatkaa niitä _____

Missä olet opiskellut / opiskelet?

Yliopistossa _____

Ammattikorkeakoulussa _____

Kansanopistossa _____
Jossain muualla, missä _____

6. Miten paljon arvioit koulutuksesta olevan hyötyä radiojuontajan työssä?

Erittäin paljon _____

Paljon _____

Jonkin verran _____

Ei lainkaan _____

Voitko perustella muutamalla sanalla
